

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Turismiosakond

Helery Homutov

**TURISMISIHTKOHA ARENDAMINE
LOODUSKATASTROOFIJÄRGSELT PHUKETI NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Tatjana Koor, MSc

Pärnu 2014

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Turismi sihtkoht looduskatastroofieelsel ja -järgsel perioodil	6
1.1. Massiturismi sihtkoht katastroofieelsel perioodil.....	6
1.2. Looduskatastroofi mõju turismi sihtkohale.....	10
1.3. Tegevused turismi sihtkohas looduskatastroofijärgsel perioodil	15
2. Tsunami kui looduskatastroofi mõju Phuketile	21
2.1. Uuringute meetod, valim ja korraldus	21
2.2. Dokumendi uuringu tulemuste analüüs	25
2.3. Intervjuu tulemuste analüüs	32
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	39
Kokkuvõte	48
Viidatud allikad	51
Lisad.....	57
Lisa 1. Intervjuu küsimused	57
Summary	58

SISSEJUHATUS

Turismisihtkohad on vastuvõtlikud erinevatele inim- ja loodustekkelistele kataastroofidele, millest tuntumateks näideteks on 2001. aasta 11. septembri terrorirünnakud (9/11), viirushaiguse SARS levik 2003. aastal, India ookeani tsunami 2004. aastal, orkaan Katrina 2005. aastal, Islandi vulkaanipurse 2011. aastal ning Filipiinide taifuun 2013. aastal. 21. sajandi üheks olulisemaks probleemiks on kliimamuutused, mis teadlaste hinnangul põhjustavad omakorda looduskatastroofide sagenemist. (Becken *et al.* 2014: 956; UNWTO calls... 2013) Turism on kliimatundlik majandussektor, mistõttu on vajalik tõhustada turismisihtkoha valmisolekut kataastroofijuhtimiseks. Eriti oluline on see sihtkohtades, kus muud tööstusharud peale turismi puuduvad või on minimaalse osakaaluga.

26. detsembril 2004. aastal toimunud India ookeani tsunami on viimase 40aasta kataastroofidest rängimaid. Maaailma üks populaarseim massiturismi sihtkoht Phuket oli kuue kõige rohkem kannatadasaanud Tai Kuningriigi piirkondade seas. Erinevad uuringud Phuketist ja tsunamist on esile tõstnud tegureid, millega turismisihtkoha planeerimisel arvestada, et vähendada materiaalseid kahjusid ning päästa inimesid. Samas peab tõdema, et uuringud on pigem keskendunud ühele konkreetsele objektile, tsunami poolt tekitatud mõjule looduskeskkonnas või turismistatistiliste näitajate võrdlemisele katastroofieelselt ja -järgselt. Suurema tähelepanuta on jäänud looduskatastroofi mõju analüüsimine turismisihtkohale, tsunamijärgsetes arengukavades püstitatud eesmärkide saavutatus, erinevate valdkondade asjaliste arvamus ning valmisoleku hindamine uue looduskatastroofi tekke korral.

Lõputöö teema valikul lähtus autor looduskatastroofide sagenemisest, kataastroofijuhtimise osatähtsuse suurenemisest ning sellest, et tsunamijärgselt koostatud riskistrateegia Phuketis turismikorralduses 2007-2012. aastaks on aegunud, kuid uut koostatud ei ole. Teema vajalikkust kinnitab juhtum 11. aprillil 2012. aastal, kui Phuketis saarele anti tsunamihoiatus ning evakueerimiskäsk.

Problemaatiliseks tegi olukorra asjaolu, et kuus Phuket tsunamihoiatustornidest ei hakanud tööle ning inimesed olid infosulus. (Failed Phuket tsunami...2014) 5. mail 2014. aastal toimus Põhja-Tais tugev maavärin, mis näitab, et riiki ohustavad erinevad loodusnähtused ning osutab tähelepanu katastroofijuhtimise vajalikkusele (Strong earthquake... 2014).

Tuginedes autori teadmistele ja aastapikkusele õppimis- ja töötamiskogemusele Phuketil, leiab autor, et kuigi probleemsed valdkonnad looduskatastroofide ennetamises said formaalsetes dokumentides lahenduse, ei ole need tegelikkuses edukat rakendamist leidnud. Autor leiab, et probleemiks on Phuket turismiasjaliste vähene teadlikkus looduskatastroofi negatiivsest mõjust sihtkohale, katastroofijuhtimisest ning jätkusuutlike arendustegevuste elluviimisest turismisihtkohas looduskatastroofijärgselt.

Tulenevalt probleemist on autor püstitanud järgmised uurimisülesanded:

- 1) Millist mõju avaldas 2004. aastal toimunud India ookeani tsunami Phuketile kui turismisihtkohale?
- 2) Kuidas hindavad kohalikud asjalised looduskatastroofijärgseid arendustegevusi ning nende jätkusuutlikkust?

Lõputöö eesmärgiks on esitada Phuketil tegutsevatele asjalistele ettepanekuid looduskatastroofidest tuleneva negatiivse mõju vähendamiseks ja turismisihtkoha arendamiseks katastroofijärgsel perioodil. Töö eesmärgi saavutamiseks on seatud järgmised ülesanded:

- 1) looduskatastroofidest tulenevate mõjude, ennetamisviiside ning turismisihtkoha taastamist käsitlevate juhtumuringute ja kirjanduse ülevaate koostamine;
- 2) dokumendianalüüsi ettevalmistamine ja läbiviimine, mille raames analüüsitakse strateegilisi dokumente ning varasemaid temaatilisi uuringuid Phuketist ja tsunamist;
- 3) kvalitatiivse uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine intervjuu meetodil, selgitamaks välja Phuket asjaliste hinnang India ookeani tsunami mõjule Phuketil kui turismisihtkohas ning katastroofijärgsete arendustegevuste jätkusuutlikkusele;
- 4) looduskatastroofi negatiivse mõju vähendamise ning turismisihtkoha arendamist katastroofijärgsel perioodil hõlmavate ettepanekute esitamine Phuket asjalistele.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda on jaotatud alapeatükkideks. Esimene peatükk keskendub turismisihtkohale katastroofieelsel ja -järgsel perioodil, lähtudes massiturismi sihtkoha eripärast. Ülevaade antakse looduskatastroofi mõjust turismisihtkohale ning tegevustest looduskatastroofijärgsel perioodil. Kasutatud on teadusartikleid, juhtumuringuid ning statistilisi aruandeid. Teooria osa on täiendatud näitekaasustega toimunud looduskatastroofidest ja nendega kaasnenud mõjudest. Olulisemad autorid, kelle uuringutele ja teooriale töös keskendutakse, on Dirk Glaesser, Susanne Becken, Chung-Hung Tsai, Cheng-Wu Chen, ja Larry Dwyer.

Teine peatükk annab ülevaate tsunami kui looduskatastroofi mõjust Phuketile. Kirjeldatakse dokumendi uuringu ja intervjuu korraldust ning tuuakse välja tulemuste analüüs. Eraldi alapeatükina on esitatud uuringute põhjal tehtavad järeldused ning ettepanekud. Tööl on üks sisutoetav lisa, milles on välja toodud ingliskeelsed intervjuu küsimused. Viimaseks töö osaks on ingliskeelne resümee.

Autori hinnangul tõstab antud lõputöö teadlikkust katastroofijuhtimisest ning juhib tähelepanu looduskatastroofe ennetavate arendustegevuste vajalikkusele turismisihtkohas. Töö võiks vajalik olla turismisihtkohtadele, mis asuvad potentsiaalsete looduskatastroofide tekke piirkonnas ning teistele sihtkohtadele (sh Eestile), kus riiklikus turismiarenduskavas ei ole käsitletud katastroofijuhtimist.

1. TURISMISIHTKOHT LOODUSKATASTROOFIEELSEL JA -JÄRGSEL PERIOODIL

1.1. Massiturismi sihtkoht katastroofieelsel perioodil

Turism on ülemaailmne majandusharu, millel on oluline mõju majanduskasvule ning tööhõivele. Maailma turismimajandust negatiivselt mõjutanud sündmused on näidanud, et turismisihtkohad on vastuvõtlikud erinevatele looduskatastroofidele. Inimeste turvalisusest lähtudes on oluline, et massiturismi sihtkohad, mis asuvad looduskatastroofide esinemise piirkonnas, investeeriksid arendustegevustesse, tõhustamaks sihtkoha vastupanuvõimet ning jätkusuutlikkust.

Turismisihtkoha mõistet on erialases kirjanduses püütud selgitada paljude erinevate teadlaste poolt (Cooper, Hall 2008: 112). Maailma Turismiorganisatsioon (United Nation World Tourism Organization – UNWTO) defineerib turismisihtkohta kui füüsilist ruumi, kus turist veedab vähemalt ühe ööpäeva. Turismisihtkoht hõlmab erinevaid turismitooteid, mis rahuldavad turistide vajadusi. (A Practical... 2007: 1) Sellist seisukohta toetavad Anuar ja kaasautorid (2012: 147-148), kes väidavad, et turismisihtkoht on unikaalne ja keeruline kombinatsioon, mis hõlmab teenuseid, ressursse, infrastruktuuri, turismirajatise ja saadavaid kogemusi.

Colin Michael Hall'i (2008: 6) definitsiooni kohaselt on turistile tähtsad erinevad atraktiivsustegurid nagu majutus, teedevõrgustik, konverentsi- ja näitusekeskused, teema- ja looduspargid, meelelahutusasutused, toitlustuskohad jms. Hall on välja toonud, et turismisihtkohad eksisteerivad tänu olemasolevate turismitoodete ja -teenuste tarbimisele. Tulenevalt geograafilisest asukohast on mõnel sihtkohal teise sihtkohaga võrreldes eeliseid nagu ligipääsetavus või looduslikud ressursid.

Youceng Wang'i (2011: 2-3) lähenemine turismisihtkoha mõistele sarnaneb eelpool nimetatud definitsioonidega. Wang'i teooria kohaselt on igal sihtkohal omapäraseid turismitooted, mille kooslus moodustab turisti seisukohalt terviku. Sihtkohas toimuvad erinevad turismitegevused, kus lisaks materiaalsele toodetele on olulised külalislahkus ning teenindusvalmidus, mis motiveerivad turisti korduvkülastuseks. Kui turist kogeb halba külastuselamust, võib see põhjustada negatiivse arvamuse sihtkohast tervikuna. Turismisihtkoht on Wang'i sõnul tervikuna täpselt nii tugev kui on selle nõrgim osa.

UNWTO turismistatistiliste andmete põhjal reisis maailmas 2013. aastal 1,087 miljardit välisturisti ning kõige suuremat kasvutendentsi näitas Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna turistide arv (International tourism... 2014). Turistide poolt enimkülastatud linn maailmas oli 2013. aastal Tai Kuningriigi pealinn Bangkok (Hedrik-Wong... 2013: 2). Kuigi turismil on oluline roll Aasia ja Vaikse ookeani turismipiirkonna majanduslikus arengus ja globaliseerumisprotsessi integreerimisel, avaldab see ka suurt survet sealsetele loodusvaradele ja keskkonnale. Turism on peamiselt koondunud rannikualadele ning muutunud paljudes piirkondades massiturismiks. (Disaster Risk... 2008: 10)

Massiturism on turismivorm, mille peamiseks eesmärgiks on passiivne puhkus soodsa kliimaga sihtkohas, kus on sobilik atmosfäär meelelahutuseks, mille vahendusel eemalduda igapäevarutiinist. Massiturism on vastand klassikalisele reisimotiivile, milles on esikohal soov tutvuda kohaliku kultuuri ning vaatamisväärsustega. Massiturismi iseloomustatakse kolme S-i mudeli *Sun, Sea, Sand* (päike, meri ja liiv) alusel, mis näitab, et kohalike eluolust ja sihtkoha ajaloost huvitatakse vähe. (Pons *et al.* 2009: 2)

Turistide massiline sissevool suurendab sihtkohas majanduse ja kogukonna sõltuvust turismist ning põhjustab sihtkoha eripära kadumist, sest ennekõike keskendutakse suurte turistivoogude teenindamisele. Näiteks Indoneesia saarestikku kuuluv Bali saar sai turismisihtkohaks 1970-ndatel aastatel, mil turistide peamiseks külastuseesmärgiks oli Hindu templitest ning põliselanike sõbralikkusest tulenev kultuurikogemus. Tänapäevaks on Bali muutunud massiturismi sihtkohaks, mille spirituaalne eripära on valgete liivarandade kõrval tahaplaanile jäänud. (Philip 2012: 4-5)

Massiturism hakkas välja kujunema 1950-ndate aastate lõpus Teise maailmasõja järgsel taastumisperioodil Lõuna-Euroopas. Transpordi ja tehnoloogia areng, pikemad ning tasustatud tööpuhkused ja suurenevad sissetulekud soodustasid turistide liikumist ning muutsid puhkuse elustiili üheks osaks. Massiturism tekitas 1970-ndatel aastatel Hispaanias ja Kreekas traditsiooniliste majandusharude nagu põllumajandus, metsandus, kaevandus ja kalapüük populaarsuse vähenemist, sest inimesed suundusid tööle turismiettevõtlusesse. Turistide vool suurendas töökohtade valikut, välisvaluuta sissetulekut, taristu arendamist ja riigi sisemajanduse koguprodukti (SKP), kuid jättis kaasnevad negatiivsed mõjud tähelepanuta.

Massiturismi sihtkohas koonduvad turismiettevõtted rannikualadele, põhjustades ebaühtlast ja planeerimata maakasutust. Paljude majutusasutuste kanalisatsioonisüsteemid on ülekoormatud, mistõttu pumbatakse suurtes kogustes töötlemata reovett merre, mis tekitab tervishoiu-, sanitaar- ja keskkonnaprobleeme. Kuigi massiturism suurendab tööhõivet, sõltub turismihooaja pikkus kliimast ning seetõttu on töökohad sesoonsed ja vähetasustatud. (Tsartas 2003: 124-125) Palju on primitiivseid töökohti, mistõttu kogukonna üldine haridustase on madal ning uue töökoha leidmine keeruline. Töökohtade puuduse tõttu suureneb vaesuspiir ning kuritegevus, mida on juhtunud populaarsetes massiturismi sihtkohtades nagu Egiptus, Tuneesia, Bali ja Tai. (Toolkit on... 2013: 6)

Massiturismi arendamisega kaasnevate majanduslike, sotsiaalsete ja ökoloogiliste mõjude haldamisele hakati esmakordselt tähelepanu pöörama 1980-1990-ndatel aastatel, mil arenes välja jätkusuutliku ehk säästva turismi kontseptsioon. (Tsartas 2003: 125) Jätkusuutlik turism vastab tänapäeva turistide, turismisektori, kesk- ja kogukonna vajadustele, kahjustamata tulevaste põlvete võimalust rahuldada oma vajadusi. Jätkusuutliku turismi eesmärgiks on saada majanduslikku kasu turismisihtkoha toimimisest, toetada kohalikku kogukonda ja kultuuri ning kaitsta ja edendada ehitatud ning looduslikku keskkonda. (A Practical... 2007: 12-13)

Massiturismi olemus ei ole jätkusuutlik, kuid paljud massiturismi sihtkohad asuvad arengumaades, kus turism on peamiseks välisvaluuta allikaks, tööhõive suurendajaks ning majandustegevuse arendajaks. UNWTO andmetel võib sellistes sihtkohtades (eriti väikesaartel) turism moodustada kuni 25% riigi SKP-st. (Tourism and... 2014) Sealsed

juhtorganisatsioonid on keskendunud turismi kiirele arengule, sissetuleku maksimeerimisele ning välisinvestorite majanduslikele huvidele, mitte turismisihtkoha jätkusuutlikkusele. Nii on massiturismi sihtkohale avaldatav ükskõik millise teguri mõju oluliselt suurema osatähtsusega majandusele ja teistele aspektidele kui selle sama teguri mõju mõnes teises sihtkohas, kus külastajate arv on väike ning turismi osakaal majanduses väiksem. (Kruja, Lufi 2012: 130)

Turismi arengut mõjutavateks teguriteks on majandus, sotsiaal-kultuuriline mõju, poliitika, tehnoloogia ja ökoloogia. Massiturismi algusest on sõjad, looduskatastroofid, terrorism, epideemiad ning majanduskriisid hakanud oluliselt mõjutama sihtkoha valiku tegemise protsessi. Negatiivne sündmus, mis leiab aset ühes kohas, mõjutab omakorda inimeste ohutunnet ja sihtkoha valiku tegemise protsessi üle maailma. Kui piirkond ei ole enam turismisihtkohana atraktiivne, väheneb turistide arv, tekib tööpuudus ning riik võib ilma jääda peamisest tuluallikast. (Disaster Risk... 2008: 9).

Gavlek'i (2006: 345) hinnangul ei saa mitte keegi olla täielikult valmistunud kõikide oletatavate kriiside ja katastroofide tekkeks, kuid organisatsioonil peaks olema tegevuskava, millest vastavas situatsioonis lähtuda. Beirman'i (2003: 8) sõnul on tagavaraplaani või „Mis saab kui?“ stsenaariumi puudumine turismis, sihtkoha arendamises ning turundamises olnud alati puudulik. Drabek (2010: 40) lisab, et paljud majandusharud, eriti arengumaades, ei näe vajadust ning ei ole materiaalselt võimelised investeerima tagavaraplaani, mis võibolla mitte kunagi otstarvet ei leia.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et turismisihtkohad hõlmavad erinevaid turismitooteid ja -teenuseid, mis pakuvad turistile vastavalt kogemusele positiivse või negatiivse mälestuse. Turism täidab üha olulisemat rolli maailma majandusarengus ning näitab kasvutendentsi Aasia ja Vaikse ookeani piirkonnas. Troopilise kliimaga turismisihtkohad on peamiselt keskendunud massiturismile, mistõttu on kohalik majandus ja kogukond sõltuv hooajalisest turismist. Turismisihtkohad on vastuvõtlikud erinevatele välisteguritele, mis mõjutavad sihtkoha arengut, turistide ohutunnet ning reisiotsuse tegemist. Samas on paljud võimalikud ohud varjatud, mistõttu on inimloomusele omane neid pigem eirata. Siiski peaks teadlaste hinnangul eksisteerima turismisihtkohtadel tegevuskava, mida kriisi või katastroofi tekke korral rakendada.

1.2. Looduskatastroofi mõju turismisihtkohale

Looduskatastroofide esinemine on ebakorrapärane ning iga looduskatastroofi iseloom ja tagajärjed erinevad. Kuna looduskatastroofid ei lähtu oma tegevusulatuses riigipiiridest, siis saavad nende tagajärjel mõjutatud paljud inimesed ja erinevad majandusharud. Seetõttu on tarvilik looduskatastroofi mõju turismisihtkohale analüüsida, et kogemustest õppida, neid jagada ning sihtkoha jätkusuutlikkust arendada.

Maailmas on erinevate looduskatastroofide suhtes enim vastuvõtlikum Aasia ja Vaikse ookeani piirkond (Reducing Vulnerability... 2013: 21). UNWTO pikaajalise prognoosi kohaselt kasvab välituristide saabumine maailmas alates 2010. aastast iga aastaga 3,3%, jõudes 2030. aastaks 1,8 miljardini (Tourism Highlights... 2013: 2). Tähelepanuväärne on seejuures asjaolu, et oluline osa maailma turismist on koondunud rannikuäärsetele aladele ning väikesaartele, mis asuvad seismiliselt aktiivsetes piirkondades, kus esineb erinevaid loodusohtusid (Becken *et al.* 2014: 956).

Kuigi terminitel kriis ja katastroof on erinevad tähendused, leidub kirjanduses nende läbisegi kasutamist, mistõttu on järgnevalt välja toodud nimetatud mõistete seletused. Kriis on vastuoluliste arenguvõimalustega soovimatu, erakorraline, sageli ootamatu ning ajaliselt piiratud protsess, mis nõuab sihtkohalt või organisatsioonilt koheseid otsuseid ning vastumeetmeid, et mõjutada tulevikuarenguid positiivses suunas ning vähendada negatiivset mõju nii palju kui võimalik. Kriisiolukorra võib tekitada loodusnähtus (torm, üleujutus, epideemia, põud) või inimtegevus (keskkonnareostus, korratused, laialdased infrastruktuuri häired, sõda). Kriis on sündmus, mis eeldatakse muutuvat katastroofiks kui seda ei suudeta juhtida (Glaesser 2006: 12).

Katastroof on traagiliste tagajärgedega sündmus või õnnetus, mille võivad põhjustada looduslikud protsessid või inimtegevus (terrorirünnak, keemia- ja tuumarelvade kasutamine, sõda) ja sellest tulenevad tehnoloogilised- ja tööstusõnnetused (ohtlike keemiliste, bioloogiliste, radioloogiliste ja tuumaainete vabanemine). Katastroof on äkiline ja laiaulatuslik protsess ühiskonna normaalses toimimises, mis põhjustab inim-, materiaalseid-, majandus- ja keskkonnakahjusid. Sellest tulenevalt ei ole ühiskonnal võimekust saada olukorraga hakkama või väljuda protsessist omapoolsete ressurssidega. (UNISDR... 2009: 9)

Looduskatastroofi mõiste korrektse sõnastuse vormistamisel konsulteeris lõputöö autor Eesti Geoloogia Seltsi liikme Alvar Soesooga. Professor Soesoo sõnul ei eksisteeri looduses katastroofe, vaid looduslikud protsessid, mis muutuvad looduskatastroofiks vaid juhul kui piirkond, kus need aset leiavad, on asustatud, eriti tiheasustatud. Looduskatastroof on maal toimuv geoloogiline nähtus, mis võib olla (A. Soesoo suuline teade 05.11.2013; Leaning, Guha-Sapir 2013: 1837):

- geofüüsiline (maavärinad, maanhked, tsunami ja vulkaanipursked);
- hüdroloogiline (üleujutused ja laviinid);
- klimatoloogiline (ekstreemsed temperatuuri kõikumised, äärmuslike ilmastikutingimuste esinemine, loodustulekahjud);
- meteoroloogiline (tsüklonid ja tormid).

Fanian Nathan'i (2009: 1122) teooria kohaselt tekitavad katastroofid kolme tüüpi mõjusid, mis ilmnevad individuaalsel või kollektiivsel tasandil ning otsese, kaudse või teisesena. Esimeseks otsemõjuks on inimkahjud, milleks võivad olla surm, vigastused või psüühilised häired. Nathan rõhutab, et katastroofijärgselt koostatud statistika kajastab surmade või vigastanute arvu, jättes tähelepanuta inimesed, kellele katastroofid põhjustasid psüühilisi tagajärgi. Teiseks otsemõjuks on majanduskahju, mis hõlmab kaupade hävingut, elatist, võrgustikke (energia-, transpordi-, äri- ja finantsvõrgustikud), teenuseid ja majandusvoogusid. Kolmandaks otsemõjuks on keskkondlikud mõjud, mis hõlmavad kahju ühele või mitmele ökosüsteemile. Teiseste ja kaudsete mõjude hulka kuuluvad enneaegsed surmad, mille tekketeguriteks võivad olla katastroofide tõttu levima hakanud haigused, elukvaliteedi halvenemine ja vaesus.

Bordelon'i ja kaasautorite (2012: 185) sõnul jaguneb looduskatastroofidest tekkiv negatiivne mõju kaheks – otsene ja kaudne. Otsene mõju on nähtav koheselt pärast looduskatastroofi toimumist. Kaudne mõju avaldub looduskatastroofi toimumisele järgnevate nädalate ning kuude jooksul. Turismimajanduse seisukohalt on looduskatastroofide järgnevast kaudsest mõjust tulenev kahju tavaliselt kümme korda suurem kui otsesest mõjust.

Kõige levinum viis katastroofi mõju hindamiseks turismisihtkohas on kajastada arvuliselt kui suur oli langus sissetulevate turistide saabumises ja ööbimises võrreldes katastroofieelsega. Sellisel kujul situatsiooni hindamine on Chon'i ja kaasautorite (2007: 1) arvates märkimisväärselt vähem olulisem kui lühi- ja pikaajaline mõju kannatadasaanud piirkonna infrastruktuurile, kohalikele elanikele, majanduspotentsiaalile, tööhõivele, loodus- ja kultuuripärandile ning keskkonnale.

Hystad ja Keller (2008: 152) toovad esile, et kuigi katastroofe on kirjanduses käsitlenud hakatud juba 1986-st aastast, on katastroofi mõjudele (eriti pikaajalistele) keskendunud teadusuuringute vähesus üllatav. Pikaajaliste mõjude uurimine oleks hädavajalik, aitamaks ennetada sarnaseid probleeme tulevikus ning arendada turismisihtkoha jätkusuutlikkust. Uuringu tulemused võimaldaksid analüüsida erinevaid tegureid nagu turismitoodete kvaliteet, looduse mitmekesisus, seadusmuudatuste tulemuslikkus, turisti käitumine ning turismisihtkoha valmisolek uueks katastroofiks.

Looduskatastroofid mõjutavad turismisihtkohtade ilu, kultuuripärandit, majandustegevust ning bioloogilist mitmekesisust ajutiselt või teadmata ajaks. 2004. aasta tsunamis kannatada saanud India ookeanis asuv Car Nicobar'i saarestikku kuuluv Trinket'i saar lagunes hiidlaine tagajärjel kaheks. Isegi pärast kümmet aastat ei ole turism saarestikul taastunud ning kunagisel umbes 500 elanikuga Trinket'il elab 2012. aasta andmetel kaks inimest. (Impact of... 2014) Looduskatastroofid avaldavad mõju sihtkoha ökosüsteemile, mistõttu võib väheneda vee või maismaa taime- ja loomariigi mitmekesisus. Näiteks India ookeani tsunamijärgselt lekkis laevavrakkidest ookeani kütust, suurenes vee hägusus ja hävinesid veeliste elupaigad. (Shaw 2006: 6).

2009. aastal mõjutasid Okeaanias asuva Fiji saareriigi turismi ulatuslikud üleujutused, mille tagajärjel olid turismiettevõtete kanalisatsioon ja muud torusüsteemid soolase vee tõttu ummistunud. Üks luksushotell, kus pidi toimuma kaks rahvusvahelist konverentsi, oli ligipääsmatuse tõttu sunnitud üritused tühistama ning majandusliku kahju suurust hinnati umbes 1,7 miljonile USA dollarile. (Becken *et al.* 2014: 958)

Ritchie (2008: 343) hinnangul on turistid looduskatastroofidest tulenevatele mõjudele rohkem vastuvõtlikumad kui kohalikud, sest nad reisivad enamasti võõras keskkonnas. Jeuring ja Beckner (2011: 2) lisavad, et võimalik keelebarjäär ning eelarvamus

positiivsest puhkusest häirivad võimet vastu võtta informatsiooni, mis on seotud looduskatastroofidega konkreetsetes turismisihtkohas. Turism assotsieerub inimestele tavaliselt rõõmu, naudingut, lõõgastust ja turvalisusega, mitte stressi, trauma või paanikaga. Kui turist ei reisi koos suure grupiga, vaid üksi ning pole teavitanud reisimarsruudist lähedasi, ei ole talle lihtne edastada infot. Seetõttu võib hukkunute arv turistide seas olla suurem kui kohalike hulgas. (Hoogenraad *et al.* 2004: 26)

Katastroofid mõjutavad sihtkoha mainet ning seetõttu on meediakajastusel oluline osa potentsiaalsete külastajate arvamuse kujundamisel. Katastroofi puhkedes ei ole täpselt teada olukorra tõsidus, oletatav kestus või kannatanute hulk. Siiski on koheselt tervele maailmale ülevaadet andmas erinevad meediakanalid ja reporterid. Lisaks on viimaste aastate jooksul populaarseks muutunud informatsiooni jagamine sotsiaalmeediakanalites nagu *Facebook* või *YouTube*. Inimeste poolt salvestatud videoklipid või fotod võivad saada suure vaatajaskonna osaks enne ametlikke teadaandeid, mis võivad tegelikku olukorda moonutada. (Chon *et al.* 2007: 2)

Ryu ja kaasautorite (2013: 187-188) hinnangul näidatakse uudistes ööpäeva jooksul mitu korda ühte ja sama katastroofi käsitlevat videoklippi, mis ei anna alati ülevaadet tegelikust hetkeseisust. Samas mõjutab visuaalse pildi kordamine, mis edastab turismisihtkoha hävingut, inimeste enesekindlust. Näiteks pärast orkaan Katrinat nägi terve maailm ühe hetkega, milliseks muutus New Orleans'i linn. Sihtkohta, mis oli tuntud oma muusika, toidu ja festivalide poolest iseloomustas nüüd meeleheide, surm ja häving. Negatiivne maine sihtkohast toob omakorda kaasa külastajate arvu languse, sest ei soovita reisida riiki, kus valitseb ebastabiilne olukord.

Kuigi enamike teoreetikute hinnangul on katastroofist tekkiv mõju vaid negatiivne, märgib Santana (2003: 300), et katastroofi võib käsitleda kui pöördepunkti, millel võib olla turismisihtkohale ka pikaajaline positiivne mõju. Näiteks uute turismitoodete ja -teenuste väljaarendamine, asjaliste koolitamine, ehitiste konstruktsioonide tõhustamine jms. Sellist seisukohta toetab Glaesser (2006: 11), kes märgib, et positiivseks mõjuks on näiteks soov teha innovatsiooni pakutavates teenustes või katsetada ja avastada uusi sihtturge.

Inglismaa edelarannikul, Boscastle'i külas tekitasid paduvihmast põhjustatud tulvaveed 2004. aastal suurt kahju. Tegemist oli suurima üleujutusega pärast 52 aasta tagust juhtumit, kus samas piirkonnas sai surma 12 inimest. Katastroofile järgnevate aastate jooksul kulutas keskvalitsus miljoneid dollareid rekonstrueerimiseks, mistõttu tekkis rohkem töökohti ja ettevõtteid võrreldes looduskatastroofieelsega. Meedias levitati pilte ja videoid taastunud Boscastle'ist, mis tekitasid positiivset tähelepanu ning suurendasid välituristide arvu. (Impact of... 2014)

2011. aastal Oxfordi Ülikooli majandusteaduskonna poolt läbiviidud uuringust selgus, et katastroofi mõju turismi sihtkohale kestab keskmiselt 8-26 kuud. Uuringu aluseks võeti maailma enim mõjutanud looduskatastroofid (orkaanid, epideemiad, India ookeani tsunami) ja inimtekkelised katastroofid (õlireostused ja terrorirünnakud) aastatel 2001-2011. Analüüsimisel võeti arvesse katastroofijärgsesse sihtkohta saabunud välituristide keskmise arvunäitaja taastumine võrreldes katastroofieelse perioodiga. (The Tohoku... 2011: 5)

Prideaux'i (2004: 284) hinnangul sõltub katastroofi mõju ulatus turismi sihtkohale järgnevatest teguritest:

- sihtkoha organisatsiooni sisemise kultuuri ja töömeetodite korraldusest tulenev võime reageerida katastroofile;
- erinevate organisatsioonide koostöövõimekus ja oskus lahendada probleeme;
- bürokraatlike organisatsioonide võime reageerida kiiresti ja otsustavalt;
- meedikajastus;
- avaliku sektori olemasolevad ressursid;
- erasektori võime jätkata katastroofijärgselt kaubavahetust.

Kokkuvõttes võib öelda, et turismi sihtkoht on vastuvõtlik looduskatastroofi mõjule, mille kestus sõltub sihtkoha ressurssidest ning asjaliste oskustest negatiivseid tagajärgi leevendada. Erinevates kirjanduslikes allikates piirneb looduskatastroofist avalduvate mõjude hindamine enamasti turismistatistiliste näitajate võrdlemisel katastroofieelse perioodiga.

Suurema tähelepanuta on jäetud looduskatastroofi mõju turismisihtkoha mainele, turismitoodete ja –teenuste kvaliteedile, kogukonnale, sihtturgudele, katastroofi ohvrite psüühikale ning piirkonna kultuuripärandile. Teadlaste sõnul on vajalik süvendatult analüüsida looduskatastroofi pikaajalist mõju turismisihtkohale, et tehtud vigadest õppida ning saadud teadmisi sihtkoha arendustegevustes ja looduskatastroofi negatiivsete mõjude vähendamisel rakendada.

1.3. Tegevused turismisihtkohas looduskatastroofijärgsel perioodil

Kirjanduslikud allikad turismisihtkoha taastamisest ja arendamisest katastroofijärgsel perioodil põhinevad peamiselt juhtumuuringutel. Siiski keskendutakse vähe konkreetsete arendustegevuste (taristu planeerimine, kogukonna ja turistide teavitamine, turundusstrateegia) analüüsimisele ning nende efektiivsuse hindamisele. Teadlaste hinnangul oleks vajalik teatud aja möödudes pärast katastroofi sooritada järelepäringuid arendustegevuste tulemuslikkusest, mis võimaldaks olukorda uuesti hinnata, vigadest õppida ning saadud kogemust jagada. (Becken *et. al* 2014: 956; Hystad *et al.* 2008: 152; Ritchie 2008: 320)

Turismi ning katastroofijuhtimise omavaheline sidusus on eriti vajalik sihtkohtadele, kus peamiseks sissetulekuallikaks on turism ning mille geograafiline asukoht on võimalike looduskatastroofide ohualas. (Becken *et. al* 2014: 956) Katastroofijuhtimise eesmärgiks on ennetavalt vähendada katastroofide tekkevõimalust ja minimeerida võimalikke negatiivseid tagajärgi inimestele kaotuses ja majandustegevuses. Katastroofijuhtimine hõlmab ühiskonna valmisoleku suurendamist, arendustegevusi, mis kiirendaksid kannatada saanud sihtkoha taastumist ning ohutuse ja turvalisuse tagamist kogukonnale ning turistidele. (Innocenti, Albrito 2011: 731).

Kelman ja Khan (2013: 5) rõhutavad, et turism on katastroofijuhtimisest jäetud riigitasandil pigem eraldiseisvaks, kuigi erinevate asjaliste koostöö suurendaks sihtkoha vastupanuvõimet. Sidus tugiraamistik või looduskatastroofijuhtimismudel, mis võimaldaks analüüsida turismisihtkoha vastuvõtlikkust erinevate looduskatastroofide suhtes, sõltuvalt geograafilisest asukohast ning eripäradest aga puudub.

Teadlased väidavad üksmeelselt, et vajalik oleks moodustada ühtne tervik erinevatest valdkondadest nagu turismiettevõtlus, kindlustus, ehitusinsenerid, loodusteadlased, meditsiiniabi ning turundus- ja kommunikatsioonijuhtimine. Eesmärgiks oleks tugineda asjaliste koostööle ning spetsiifilistele teadmistele, mille läbi luua ühtne katastroofijuhtimismudel ja arengustrateegia looduskatastroofieelseks ja -järgseks perioodiks. (Becken *et al.* 2014: 956; Chung-Hung, Cheng-Wu 2011: 160-161; Disaster Risk...2008: 11; Larry 2005).

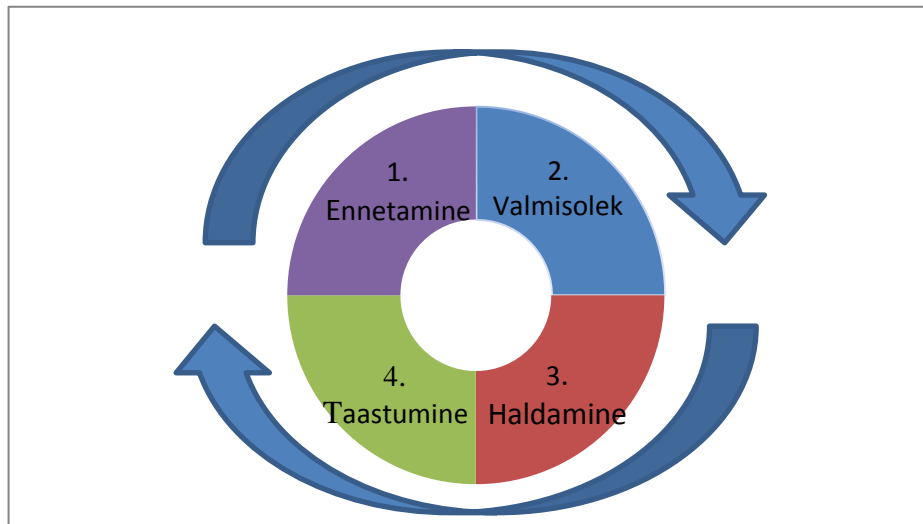
Chhotray ja Few (2012: 695) toovad välja, et erinevate asjaliste koostöö võimaldaks konsulteerimist ning sünergia. Näiteks looduskatastroofi tekkevõimalust konkreetsetes sihtkohas suudavad kõige efektiivsemalt hinnata loodusteadlased. Looduskatastroofi ohvrid aga vajavad kiiret meditsiinilist sekkumist ning tegutsemist. Leaning ja kaasautor (2013: 1840) rõhutavad, et võimalus pärast tõsiseid vigastusi ellu jääda, väheneb oluliselt 12-24 tunni jooksul pärast õnnetusjuhtumit. Seega sõltub logistikast, meditsiinilistest oskustest ja vahenditest ohvrite ellujäämine. Täiendavalt on vajalik katastroofijärgselt sooritada järelkontroll nakkushaiguste avastamiseks ja osutada vajadusel taastusravi.

Eraldiseisvaks ei tohi jätta katastroofijuhtimisest kohalikku kogukonda, sest kogemused on näidanud, et päästeoperatsioonide edukus sõltub paljuski just nende abist. Kohalikke on vaja teavitada võimalikest ohtudest ning arvestada nende arvamusega sihtkoha planeerimisel. Taristu arendamine nõuab omakorda spetsiifilisi teadmisi hoonete konstruktsioonist, et need oleksid vastupidavad ja kaitseksid inimesi. (Disaster Risk... 2008: 2)

Becken ja kaasautorid (2014: 959-960) põhjendavad turismiasjaliste olulisust ühtses looduskatastroofijuhtimismudelil sellega, et turismiturundus kujundab pärast katastroofi potentsiaalsete külastajate arvamust ning sihtkoha ohutu maine taastamis kiirust. Turismiettevõtete töötajaid on vajalik koolitada, sest katastroofi olukorras loodavad turistid just nende poolt jagatavale informatsioonile ning asjakohasele tegutsemisele (Bird *et al.* 2010: 33-34). Hystad ja Keller märgivad, et turismiorganisatsioonide osatähtsus on katastroofist taastumise perioodil äärmiselt oluline. Vajalik on kavandada turunduskampaaniaid, näidata, et sihtkoht on jälle turvaline, reisimine ohutu ning turismiattraksioonid turistidele avatud.

Kirjanduses kasutatakse katastroofijuhtimismudelitena tugiraamistikke, mis põhinevad riski- ja kriisikorralduse mudelitel. Järgnevalt on autor välja toonud kõige levinuma katastroofijuhtimismudeli, mille moodustavad neli faasi - ennetamine, valmisolek, haldamine ja taastumine. (vt joonist 1.)

Joonis 1. Katastroofijuhtimismudel (Disaster Risk... 2008: 32)

Ennetamine hõlmab infrastruktuuri planeerimist ja kavandamist lähtudes sihtkohta ohustavatest katastroofidest. Teoreetiliselt peaksid ennetustööd olema tehtud enne katastroofi, kuid hiljutised sündmused on tõestanud, et infrastruktuuri parendamine muutub aktuaalseks pigem katastroofi toimumisjärgselt. (Disaster Risk... 2008: 32) Selleks, et määratleda, millised looduskatastroofid sihtkohta potentsiaalselt ohustavad, kasutatakse mitmesuguseid meetodeid, milledest populaarseim on hinnata minevikus toimunud looduskatastroofide põhjal uute tekkevõimalust. Sellise hinnangumudeli koostamine professionaalsel tasandil nõuab aga suurt aja- ja rahakulu ning on kättesaadav vaid suure kapitaliga sihtkohtadele. (Chung-Hung, Cheng-Wu 2011: 161).

Katastroofijuhtimismudeli valmisoleku faas hõlmab kõiki ülesandeid ja tegevusi, mis suurendavad kogukonna suutlikkust efektiivseks ja organiseeritud katastroofijuhtimiseks (Disaster Risk... 2008: 33). Larry Dwyer'i (2005) sõnul on väga oluline, et turismiasjalised osalevad turvalisusmeetmete planeerimise protsessis ja on teadlikud turvameetmetest, mis mõjutavad turismiettevõtlust.

Uus-Meremaal läbiviidud uuringus on välja toodud, et turiste on oluline informeerida looduskatastroofidest, mis sihtkohta ohustavad ning jagada nõuandeid turvalisemaks reisimiseks. Katastroofijärgselt on üheks peamiseks probleemiks logistika ning teedevõrgustiku ülekoormatus. Turismiinfo kaartidel ei ole alati märgitud lisaks peateedele kõrvalisi sõiduteid. Katastroofijärgselt võivad peateed olla suletud, kuid kõrvalteid ei osata piiratud informatsiooni tõttu leida. Seetõttu võiksid teavitamise eesmärgil näiteks autosidrentivad ettevõtted jagada turistidele spetsiaalseid infobrošüüre, kus oleks välja toodud kohalike raadiokanalite sagedus, põhjalik teedevõrgustiku kaart ja hädaabi number. (Becken, Hugney 2013: 78-79)

Katastroofijuhtimismudeli haldamisefaasi kuuluvad tegevused on suunatud olukorra stabiliseerimisele ja kontrolli saavutamisele (Disaster Risk... 2008:34). Glaesser (2006: 22) toob soovitusena välja, et koheselt pärast katastroofi tuleks sihtkohal avada spetsiaalne veebileht, kus jagatakse informatsiooni toimuvast olukorrast. Kuna katastroofi olukorda iseloomustab määramatus, sellest tulenev avalikkuse ebakindlus ja hüppeliselt suurenev infovajadus, on eksitava info ja kuulujuttude leviku ärahoidmise nimel oluline hästi toimiv sisekommunikatsioon. (Chon *et al.* 2007: 2)

Võimaluse korral ning olenevalt katastroofi iseloomust oleks kasulik rakendada veebikaamera funktsiooni, mis näitab reaalpildis kannatada saanud asukohti. Samas tuleb arvestada, et elektrikatkestuste ja sidehäirete puhul ei ole võimalik kasutada tavapäraseid infokanaleid. (Glaesser 2006: 22) Näiteks 2005. aastal Ameerika Ühendriike laastanud orkaan Katrina jättis Floridas ligi 4 miljonit inimest kodudes elektrita (Hurricane Katrina... 2005). Seetõttu peavad lisaks elektroonilistele sidevahenditele eksisteerima veel teisedki kommunikatsioonikanalid (Glaesser 2006: 22).

Katastroofijuhtimismudeli taastamisfaas tähendab sihtkoha jõudmist normaalsele ehk tavapärasele või sellele lähedalolevatele tingimustele. Turismisihtkoha taastamine katastroofijärgsel perioodil hõlmab arendustegevusi, mis muudaksid elamistingimused paremaks kui need olid katastroofieelselt ning vähendaksid uue katastroofi tekkevõimalust (Disaster Risk... 2008: 7). Taastamise kiirus ei olene ainult tekkinud kahju suurusest, vaid tulemuslikust arengustrateegiast, poliitilisest toetusest ning efektiivse turundusplaani rakendamisest (The Tohoku ... 2011: 5).

Lõputöö autor toob järgnevalt välja Jaapani kui turismisihtkoha taastamise näite. 11. märtsil 2011. aastal tabas Jaapanit 8,9 magnituudiline Sendai maavärin, mis tekitas kümne meetri kõrguse tsunamilaine, mille tagajärjel plahvatas Fukushima Daishi tuumaelektrijaam ning vabanes märkimisväärne kogus radioaktiivset saastet otse atmosfääri. Katastroofi tagajärjel hukkus ligikaudu 15 765 ja jäi kadunuks 4460 inimest (OECD Tourism... 2012: 50) Jaapani peaministri sõnul oli tegemist kõige tõsisema ja keerukama katastroofiga pärast Teise Maailmasõja lõppu Jaapanis. (The Thohoko Pacific... 2011:)

Japan Tourism Agency (JTA) rakendas turismisihtkoha taastamiseks katastroofijärgsel perioodil kolmest etapist koosneva tegevusstrateegia. Koheselt pärast maavärinat avati ööpäevaringne telefoniliin, kus jagati teavet olukorras tegutsemiseks ja informatsiooni kadunud inimeste leidmisel. Teise etapina korraldas JTA tutvumis- / motivatsioonireise, mis olid suunatud turismiasjalistele ning ajakirjanikele. Koostööpartnereid erinevatest riikidest kutsuti külastama Jaapanit ning Jaapani valitsuse esindajad külastasid omakorda peamisi välisturge. Oluline oli kõikidele jagada võimalikult täpset informatsiooni hetkeolukorrast ning tõestada, et on rakendatud abimeetmed turismisihtkoha turvaliseks muutmisel. (OECD... 2012: 50)

Kolmas etapp hõlmas uue turundusstrateegia väljatöötamist ning täideviimist. Seitse kuud pärast katastroofi pakuti 10 000-le inimesele võimalus võita edasi-tagasi tasuta lennupiletid Jaapanisse. Piletitele kandideerijail tuli JTA'le esitada tuleviku reisiplaanid ning pakkuda ideid uute turismiatraktsioonide loomisel Jaapanis. Tasuta lennupiletite programmi eelarveks oli ligikaudu seitse miljonit eurot. (McCurry 2011: 9-10)

Rahalistel põhjustel kampaania ebaõnnestus ning võistlus katkestati. Programm nimega „*Fly To Japan!*“ oleks Jaapani valitsuse sõnul olnud ebaõiglane kohalike suhtes, kes endiselt majandusraskustest tulenevalt kannatasid. Seetõttu ei hinnatud reaalseks nii suures koguses lennupiletite tasuta ärajagamist ning selleks vajamineva summa eraldamist riigi eelarvest. (Japan scraps... 2011)

Katastroofijärgsel perioodil on oluline, et sihtkoha taastamisel välditaks minevikus tehtud vigu ning rakendatakse täiendatud teadmised jätkusuutlike arendustegevuste elluviimiseks. Orkaan Katrina järgselt Ameerika Ühendriikide ettevõtete seas läbiviidud uuringu tulemustest selgus, et katastroofist taastumisel ootavad omanikud eelkõige kindlustushüvitisi ning soovivad kahjustatud vara võimalikult ruttu asenda, lähtumata seejuures jätkusuutlikkuse printsiipidest. (De Mel *et al.* 2012: 65)

Arengumaad võivad katastroofist taastuda aeglasemalt, kuna nende majanduslikud võimalused on piiratud. Samuti tahavad sealset turismiettevõtteid kahjustuste tõsidust pigem varjata, sest soovivad tuluteenimise eesmärgil võimalikult kiiresti taastada turistidevood. Nii kulutatakse annetus- ja taastamisfondidest ning kindlustushüvitistest saadud raha selleks, et luua samasugune olukord nagu katastroofieelsel perioodil. (De Mel 2012: 65).

Kokkuvõtteks võib öelda, et uuringutes tuuakse teadlaste poolt üksmeelselt välja ühtse katastroofijuhtimismudeli vajalikkust, mis lähtub turismi sihtkoha geograafilisest asukohast ning sealsete asjaliste koostöövõimalustest. Hetkel põhinevad katastroofijuhtimise tugiraamistikud riski- või kriisikorraldusmudelitel ning hõlmavad ennetamis-, valmisoleku-, haldamis- ja taastumiskaase. Katastroofijärgsel taastamisel on oluline vältida minevikus tehtud vigu ning keskenduda sihtkoha paremaks muutmisele. Kuna loodusnähtused on igapäevaelu üheks osaks ning inimjõule allumatud, on perspektiivikam viia ellu vajalikud muudatused nende ennetamiseks kui osutada tähelepanu alles probleemi ilmnemisel.

2. TSUNAMI KUI LOODUSKATASTROOFI MÕJU PHUKETILE

2.1. Uuringute meetod, valim ja korraldus

Tai-Kuningriik asub Kagu-Aasias, Andamani mere ja Tai lahe rannikul. Põhjast lõunasse on Tai Kuningriik umbes 2000 km pikk, mistõttu Põhja-Tai asub parasvöötmes ja Tai lõunaosa ulatub troopilisse kliimavööndisse. 2013. aasta andmetel elab Tais 66 miljonit inimest. Tai Kuningriigi suurim saar on Phuket, mille pindala on 540 km² ning rahvaarv 231 206 inimest. (Phuket General... 2014)

Phuketit on kirjanduses käsitletud kui ühte maailma kõige tähelepanuväärsemat näidet massiturismi sihtkohast, mida külastavate turistide peamiseks eesmärgideks on rannapuhkus, meelelahutus ning poodlemine. Reisisihtkohana hakkas Phuket populaarseks muutuma 1980-ndate aastate alguses, mil oli eelkõige tuntud rikkalike loodusvarade nagu kummipuu, tina ja palmiõli poolest. Viimase 30 aasta jooksul on turismi kiire areng ning valitsuse ja erasektori investeeringud taristu ehitamisesse vähendanud loodusvarade mitmekesisust. Suur turistide vool on muutnud saare maastikulist mitmekesisust ning süvendanud kohaliku kogukonna sõltuvust tursimist. (Marzuki 2012: 202-204)

Phuketit iseloomustavad ülerahvastatud rannad, keskkonna-, ja valgusreostus ning pidev hotellide juurdeehitamine. Phuketil saarel on 2013. aasta andmetel 46 141 registreeritud majutusettevõtet ning 2014. aasta lõpuks on planeeritud avada kaheksa uut hotelli, mis annavad juurde 971 numbrituba. Alates 2012. aastast kuni 2015. aastani toimub Phuketil lennujaama laiendamine, mis kahekordistab hetkelist reisijate vastuvõtmisvõimet aastas 12,5 miljonile inimesele. (Barnett 2014: 1-3)

Probleemne on saarel toimuvate juurdeehituste puhul asjaolu, et investorid lähtuvad eelkõige eesmärgist teenida kiirelt suurt tulu ning jätavad kohalike arvamuse ja keskkonna taluvusvõime tahaplaanile. Kuigi taristu ehitamine pakub turistidele üha enam võimalusi puhkuse veetmiseks, tõestas India ookeani tsunami, et Phuket ei ole vastuvõtmatu looduskatastroofide suhtes ning turismisihtkoha arengus tuleb sellega arvestada. (Marzuki 2012: 202-204; Sakolnakorn *et al.* 2013: 76).

Jõululaupäeva hommikul kell 07:58 kohaliku aja järgi, tuvastas *International Earthquake Warning Center* (IEWC) India ookeanis 9,2 magnituudiga (Ritcheri skaalal) maavärina. Maavärin, mille magnituudi tugevus on Richteri skaalal enam kui 8,0 toob kaasa täielikud purustused, kus murrangute, varingute ja maalihete tõttu muutub maapind tundmatuseni. (Measuring the... 2014).

Kui maavärina tagajärjel liiguvad maa litosfääris laamad üksteise suhtes vertikaalselt ning ookeani põhjas, olles küllaldaselt suure amplituudiga, tekib hiidlaine ehk tsunami. Sügavas avameres (ookeanis) ei ületa hiidlaine kõrgus tavaliselt ühte meetrit, kuid rannikule jõudes tänu vee sügavuse vähenemisele, võib hiidlaine kõrgus ulatuda 10-15 meetrini ning liikumise kiirus olla umbes 800 km tunnis. Seetõttu soovitatakse peale tsunamihoiatust, vastupidiselt tormihoiatusele, laevad sadamast avamerele viia. (Saaremäe... 2014; What is... 2014)

Ohutsooni jäävaid riike püüti IEWC poolt pärast maavärina registreerimist hoiatada, kuid häiret ei õnnestunud edastada. Riikides, mida hiidlaine ohustas, puudusid spetsiaalsed tsunami hoiatussüsteemid ning tegemist oli pühapäevaga. Tais on töönädal kuuepäevane ning pühapäeviti on ettevõtete juhtkonnal vaba päev. Seetõttu ei olnud nõvõtmeisikud kättesaadavad, kes omakorda oleksid saanud ettevõttes ohust teatada. Tai Kuningriik oli maavärina epitsentrist umbes 500 km kaugusel. Tsunami laine jõudis Phuketile kell 9:30 kohaliku aja järgi hommikul ehk vahe maavärina registreerimisest oli umbes poolteist tundi. (The Assessment of... 2006: 39)

Tsunami mõjutas kuut Tai Kuningriigi lõunaprovintsi, milledeks olid Phang Nga, Krabi, Phuket, Ranong, Trang ja Satun. Turismiettevõtlus sai kõige rohkem mõjutada Phuketil, Krabil ja Phang Nga's. Ülejäänud kolm piirkonda kaotasid võime tegeleda peamise sissetulekuallika kalapüügiga, sest vajalikud püügiriistad hävitas tsunamilaine jõud.

Majandustegevuste erinevustest tingituna oli osutatav abi ning taastumine igas piirkonnas erinev. Tsunami põhjustas Tais kokku 5 395 surmajuhtumit, 8 457 vigastatut ning 2 932 inimese kadumise. Phuketil oli kokku 279 surmajuhtumit, millest 111 olid välismaalased, 1 111 vigastatut, millest 520 olid välismaalased ning 620 kadumist, millest 364 olid välismaalased. (Phuket Tourism Risk... 2006: 18-19)

Kuna Tais ja teisteski maavärina epitsentrisse jäänud Lõuna-Aasia riikides ei osatud tsunamiohtu ette näha, olid inimeste teadmised looduskatastroofi olukorras ja tagajärgedega tegelemisel puudulikud. Tsunamijärgselt koostati asjaliste koostööl erinevaid dokumente, et muuta Phuketit kui sihtkoha vastupanuvõimet inim- ja loodustekkeliste katastroofide suhtes efektiivsemaks ning seeläbi arendada jätkusuutlikkust. Kontroll dokumentides esitatud eesmärkide elluviimisest ning nende tulemuslikkusest aga puuduvad. Samuti on 2014. aastaks mitmed dokumendid vananenud, kuid uusi koostatud ei ole.

Autor viis lõputöö raames läbi dokumendianalüüsi, mille eesmärgiks oli saada ülevaade India ookeani tsunamit käsitlevatest uuringutest Phuketil ning katastroofijärgselt sätestatud arendustegevustest antud turismisihtkohas. Dokumentide valikul lähtus autor sellest, et allikad kajastaksid katastroofijuhtumist ning 2004. aasta tsunamijärgselt püstitatud eesmärgipäraseid tegevusi, mis suurendaksid Phuketit kui turismisihtkoha valmisolekut looduskatastroofide tekkeks.

Dokumendi uuringusse kaasati strateegilised dokumendid, varasemad temaatilised uuringud ning materjalid Phuketist ja tsunamist, mis olid järgmised:

- Phuketit turismimajanduse riskistrateegia 2007-2012 (*PTRMS – Phuket Tourism Risk Management Strategy 2007-2012*);
- tsunamis kannatanud Andamani mere regiooni arengukava (*SRDP – Sub-Regional Development Plan for the Tsunami Affected Andaman Region*);
- Tai turismiameti (*TAT – Tourism Authority of Thailand*) Phuketit allüksuse ja *Prince of Songkla University Phuket Campus*'e koostööl valminud dokument, mis kajastab turistide hinnangut rakendatud abimeetmetele pärast 26. detsembri 2004. aasta tsunamit Phuketil („*The Assessment of Assistance Measures to Tourists. After the Tsunami 26 December 2004 in Phuket*“).

Dokumendi analüüsi sooritas autor 1. – 27 oktoobril 2013. aastal, vahetult enne intervjuu läbiviimist. Analüüs toimus sisuanalüüsi meetodil, mis hõlmas endas induktiivset avatud kodeerimist, kategooriate loomist ja kokkuvõtete tegemist. Avatud kodeerimine tähendab, et materjal loetakse korduvalt üle, kuni vajalik kogus pealkirju on olemas, et kirjeldada kõiki sisu aspekte. (Elo, Kyngäs 2008: 109).

Dokumendi analüüsi käigus moodustas lõputöö autor järgnevad kategooriad:

- 1) katastroofijuhtimise vajalikkus Phuketil;
- 2) Phuketit ohustavad inim- ja loodustekkelised katastroofid;
- 3) eesmärgipärased ülesanded Phuketil kui turismisihtkoha turvalisuse suurendamisel katastroofide suhtes;
- 4) Phuketil turismiasjaliste osatähtsus katastroofijuhtimises;
- 5) Phuketil kui turismisihtkohta looduskatastroogijärgne periood;
- 6) püstitatud eesmärkide tähtaeg ja saavutatuse järelepäring.

Teise kvalitatiivse uuringu eesmärgiks oli välja selgitada kohalike turismiasjaliste hinnang India ookeani tsunami mõjule Phuketil kui turismisihtkohas ning tsunamijärgsete arendustegevuste jätkusuutlikkusele. Kuna tegemist on tundliku teemaga, valis autor uurimismeetodiks poolstruktureeritud intervjuu, mis võimaldas olla paindlik ning vastavalt vajadusele vastajale reageerida ning küsimust muuta. Intervjuu koostas autor tuginedes eelnevalt läbiloetud dokumendi uuringusse kaasatud allikatele, looduskatastroofijuhtimist käsitlevatele juhtumiuuringutele, Susanne Becken'i ning Bruce Richard Prideaux'i seisukohtadele ning isiklikele tähelepanekutele Phuketil elamise ja sealses ülikoolis õppimise ajal.

Selleks, et vältida kallutatud tulemusi ning saada representatiivne valim, kaasas autor uuringusse erinevate valdkondade asjalisi, kellel oli mingisugune seos 2004. aastal toimunud tsunamiga. Valimisse kuulusid isikud, kellel on olnud kokkupuude tsunami hoiatussüsteemide väljatöötamisega, looduskatastroofi ohvritega, tsunamijärgse turunduskava koostamisega, riskikorraldusstrateegia väljatöötamisega ning katastroofijuhtimist käsitlevate töötubade läbiviimisega. Lisaks olid esindatud väikemajutusettevõtete omanikud, rahvusvahelistesse hotelliketidesse kuuluvad hotellid, vetelpäästjad ning suveniirimüüjad.

Intervjueeritavate valikul lähtus autor Susanne Becken'i ja Kennet F. D. Hughey seisukohast kaasata turismiasjalised katastroofijuhtimisse ning suurendada nende osatähtsust sihtkoha taastamisel katastroofijärgsel perioodil. Samuti tugines autor Chung-Hung Tsai, Cheng-Wu Chen'i ning Vasudha Chhotray ja Roger Few teooriale, kus rõhutakse erinevate asjaliste koostöö vajalikkusele katastroofijuhtimises. Lisaks aidati autoril praktika organisatsiooni abil tuvastada turismiettevõtteid, mis asusid Phuketil kõige rohkem tsunami poolt kannatada saanud piirkondades ning saada kontakti isikutega, kes tsunamijärgselt olid nõ võtmeisikuteks olukorra stabiliseerimisel.

Enne põhiuuringut viidi ühe küsitleva seas läbi pilootuuring, et selgitada välja küsimuste sobivust. Pärast pilootuuringut muudeti mõningate katastroofijärgse sihtkoha arendustegevusi käsitlevate küsimuste sõnalist ülesehitust. Kokku oli intervjuus 12 küsimust. Intervjueeritavatele saadeti võimaluse korral eelnevalt intervjuu küsimused, et vastaja saaks nendega tutvuda. Eesmärgist lähtuvalt valiti intervjueerimiseks 15 respondent. Intervjuude kestvus varieerus 40 minutist kuni 90 minutini. Intervjuud viidi läbi silmast silma inglise keeles ning intervjueeritavate jaoks sobilikus kohas.

Küsimused hõlmasid erinevaid valdkondi, nagu looduskatastroofi mõjud, katastroofijuhtimine, jätkusuutlikkus, sihtkoha taastamiseks valitud strateegiaid ning katastroofijärgsed turundus- ja arendustegevused. Intervjuud viidi läbi Phuketil ajavahemikul 28. oktoober – 2. detsember 2013. Andmete analüüsimisel kasutati sisuanalüüsi. Intervjuude analüüsi on illustreeritud väljavõtetega intervjuudest, kus vastajad on tähistatud asjaliste vastajarühmast lähtudes: V1 – avaliku sektori esindajad, V2 – sihtkoha turismiorganisatsioonide esindajad; V3 – sihtkohas tegutsevate turismiettevõtete ja atraktsioonide esindajad.

2.2. Dokumendi uuringu tulemuste analüüs

Phuketi turismimajanduse riskistrateegia (PTRMS) hõlmab arendustegevusi, mis suurendaksid Phuketi kui turismisihtkohta vastupanuvõimet loodus- ja inimtekkeliste katastroofide suhtes 2007-2012. aastal. Kuna 2014. aastaks on PTRMS vananenud ja uut avaldatud ei ole, on see antud lõputöö dokumendi uuringusse siiski kaasatud. PTRMS eesmärgiks oli Phuketi kui turismisihtkoha valmisoleku suurendamine erinevateks riskideks ning tööjaotuse- ja korralduse määramine võimalikus kriisi või

katastroofi olukorras. Terminit risk on PTRMS'is seletatud kui erinevate inim- ja loodustekkeliste kriiside ning katastroofide esinemisvõimalust. PTRMS toetub riikliku turismiarenduse ja katastroofijuhtimise strateegiale ning Phuket'i kui provintsi arendusstrateegiale, olles viimase täienduseks ning spetsialiseerudes katastroofidele, mis võivad mõjutada Phuket'i turismiettevõtteid ja turiste.

Turismisihtkoha vastupanuvõime suurendamisel läbi katastroofijuhtimise seisukoha on oluliseks dokumendiks ka 2006. aastal avaldatud arengukava tsunamis kannatanud Andamani mere regioonile (SRDP). Antud dokumendi eesmärgiks on arendada Andamani mereäärsetest piirkondadest keskkondlikult silmapaistvad allregioonid, mis oleksid rahvusvaheliselt tunnustatud kui kohad, mida külastada ja kus elada, töötada ning õppida. SRDP alleesmärgiks on Phuket'i kui turismisihtkoha vastupanuvõime tõstmine erinevate katastroofide suhtes läbi taristu planeerimise kuni aastani 2020.

Kuna toimunud katastroofide puhul on oluline õppida tehtud vigadest ning neid analüüsida, on samuti vajalikuks andmeallikaks dokument „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“. Dokument käsitleb 2004. aasta tsunami katastroofijuhtimisse kaasatud organisatsioonide koostööd ning katastroofi ohvrite tagasiside toimunud protsessisile. Dokumendi eesmärgiks on tulevikus muuta Phuket'i kui turismisihtkoht jätkusuutlikumaks, arendada katastroofijuhtimist ning õppida tehtud vigadest. Dokumendile lisab väärtust uuring, mis viidi läbi TAT töötajate ja Prince of Songkla University tudengite koostöös 28.-31. detsembril 2004. aastal Phuketil. Uuringus osales 328 tsunami ohvrit, kelledeks olid turistid 28 erinevast riigist.

Esimeseks kategooriaks dokumendi uuringu puhul oli katastroofijuhtimise vajalikkus Phuketil. PTRMS sissejuhatavas osas selgub, et 2005. aastal oli Phuket Tai Kuningriigi kümne kõige populaarsema sihtkoha hulgas viimasel kohal. Phuketile saabunud välituristide arv oli 2004. aastal 3 432 741 miljonit ning 2005. aastal 1 266 900 miljonit, mis teeb languseks -63,09%. Sarnaselt PTRMS'ile on SDRP dokumendis välja toodud, et Phuket oli enne tsunamit kiire kasvupotentsiaaliga turismisihtkoht. Phuket'i sissetulevate turistide arv vahetult enne tsunamit oli võrreldes 2003. aastaga kasvanud 24%. „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumendis on öeldud, et tsunamieelselt hõlmas turism Tai Kuningriigi SKP-st 6%, millest kolmandiku moodustasid lõunaprovintside nagu Phuket, Krabi ja Phang Nga turismimajandus.

Kõikides dokumentides on ühtse tegurina rõhutatud, et turism on Phuketil üheks peamiseks sissetulekuallikaks, mistõttu peab tõstma antud valdkonna vastupanuvõimet erinevate riskide, kriiside ja katastroofide suhtes. Dokumendi uuringu teiseks kategooriaks oli Phuketit ohustavad inim- ja loodustekkelised katastroofid. PTRMS'is on kõikidest dokumentidest ainsana identifitseeritud inim- ja loodustekkelised katastroofid, mis Phuketit ohustada võiksid (vt tabel 1). Tabeli koostamisel on tuginetud minevikus toimunud ülemaailmsetele katastroofidele, mis Tai turismi negatiivselt mõjutasid. Nendeks olid 11. septembri terrorirünnakud (2001. aastal), Bali pommirünnakud (2002 ja 2005. aastal), SARS (2003. aastal), India ookeani tsunami (2004. aastal) ja linnugriip (2006. aastal).

Tabel 1. Phuketit ohustada võivad inim- ja loodustekkelised kriisid ja katastroofid (Risk Management... 2006: 13)

Katastroofi	Toimumise võimalus	Tagajärgede tõsidus	Üldine riski tase
Looduslikud			
Üleujutus	Tõenäoline	Keskmine/mõõdukas	Kõrge
Maalihe	Tõenäoline	Keskmine/mõõdukas	Kõrge
Maavärin	Harv	Katastroofiline	Ülim/äärmus
Tsunami	Harv	Katastroofiline	Ülim/äärmus
Põud	Harv	Keskmine/mõõdukas	Keskmine/mõõdukas
Taifuun	Võimalik	Peamine	Ülim/äärmus
Tervise Taud	Võimalik	Peamine	Ülim/äärmus
Inimtekkelised			
Terrorism	Keskmine/mõõdukas	Peamine	Ülim/äärmus
Tulekahju	Tõenäoline	Keskmine/mõõdukas	Kõrge
Mereõnnetused	Harv	Peamine	Kõrge
Liiklusõnnetused	Kindel	Väike	Kõrge
Reostus	Harv	Keskmine/mõõdukas	Keskmine/mõõdukas
Kuritegu (mõrv, rööv)	Tõenäoline	Väike	Kõrge
Poliitilised rahutused	Võimalik	Keskmine/mõõdukas	Kõrge

SRDP dokumendis on lähtutud ainult tsunamist ning sellest, kuidas ehitiste konstruktsiooni hiidlaine suhtes vastupidavamaks muuta. Nii SRDP kui „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumentides puuduvad eraldi tabelid vms jaotused sellest, millised on potentsiaalsed Phuketit ohustavad inim- või loodustekkelised kataastroofid.

Kolmandaks kategooriaks oli eesmärgipärased ülesanded Phuketit kui turismisihtkoha turvalisuse suurendamisel kataastroofide suhtes. PTRMS dokumendis on öeldud, et ülesannete püstitamisel on lähtutud eelnevalt identifitseeritud kataastroofidest. PTRMS ülesanded 2007-2012 aastal olid:

- muuta Phuketit turismimajandus ühtseks tervikuks ning suurendada turismiettevõtete vastupanuvõimet inim- ja loodustekkeliste kataastroofide suhtes;
- muuta Phuketit turismisihtkoht turvalisemaks;
- tõsta teadlikkust ja koolitada valitsust, turismiasjalisi, ettevõtjaid, organisatsioone ja osanikke võimalikest riskidest, mis võivad negatiivselt Phuketit kui turismisihtkohta ohustada.
- koostada ajakava vajalike tegevuste läbiviimiseks.

SRDP'is on esitatud kolm prioriteetset suunda, mis toetavad PTRMS'is nimetatud ülesandeid, kuid keskenduvad rohkem spetsiaalsetele ehitusnõuetele, mille läbi aidata kaasa taristu arendamisele ning piirkonna turvalisemaks muutmisele. SRDP'is on esitatud kolm prioriteetset suunda, mis toetavad PTRMS'is nimetatud ülesandeid, kuid keskenduvad rohkem spetsiaalsetele ehitusnõuetele, mille läbi aidata kaasa taristu arendamisele ning piirkonna turvalisemaks muutmisele. SDRP dokumendis on samuti peetud oluliseks teguriks asjaliste omavahelist koostööd ja seeläbi ühtse terviku moodustamist kataastroofijuhtimises.

SRDP'is esitatud tegevussuunad on:

- ehitiste ehitusnõuete ja piirangute väljatöötamine, mis lähtuksid tsunami looduslikust jõust ja jätkusuutlikkusest;
- kataastroofijuhtimise täiustamine (valmisolek ja taastumine);
- kataastroofijuhtimise integreerimine taristu arendamisesse.

„*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumendi rõhuasetus ja eesmärk erineb eelpool nimetatud dokumentidest, sest keskendub turistidele. Antud dokumendi eesmärgiks on edastada valitsusasutustele ja teistele seotud isikutele turistidepoolne hinnang toimunud tsunami päästeprotsessist ning soovitusel, et arendada abimeetmeid tulevikus toimuva looduskatastroofi tekkimisel.

Neljandaks kategooriaks oli Phuket turismiasjaliste osatähtsus katastroofijuhtimises. PTRMS kohaselt ei tohiks efektiivne katastroofijuhtimine olla ainult pealiskaudne edasiarendus hädaolukorra protseduuridele ja mobilisatsioonile. Paljud organisatsioonid ja inividid, kes pole katastroofiks valmistunud, võivad saada hiljem mõjutatud, mistõttu on ettevalmistus hädavajalik.

PTRMS'is on välja toodud organisatsioonid, millede osalus Phuketis kui turismisihtkoha katastroofijuhtimises oleks vajalik. Nendeks on:

- reisiettevõtjad – reisisaatjad, reisikorraldajad, giidid, turismiteenuste edasimüüjad jne;
- hotellid;
- teised majutusettevõtted – külalistemajad, apartmentid, kodumajutus;
- transport – lennujaamad, lennuliinid, rongid, bussid, autorent jne;
- turismiattraksioonid – sihtkohad, teemapargid, festivalid, vaatamisväärsused jne;
- väikesed ja keskmised ettevõtted – müügiletid, suveniiripoed, massaaži teenusepakkujad jne.

PTRMS'is on peetud oluliseks, et kõik organisatsioonid, mis on kaasatud reisikorraldusse, peaksid olema teadlikud võimalikest riskidest ja kriisidest, mis võivad tekkida nende poolt pakutavate turismiteenuste kestel. Samas on täheldatud, et nimetatud organisatsioonid on sihtkoha ohutuse ja turvalisuse arendamisel enamasti kõige nõrgemaks osaks, sest eeldavad, et kriisi- ja katastroofijuhtimine on avaliku sektori kohustus. Eraldi on välja toodud, et väikeste majutusettevõtete ja külalistemajade huvitatus olla kaasatud katastroofijuhtimisse on väga väike või puudub üldsegi.

Erinevate asjaliste teadlikkust katastroofidest ja strateegilise koostöö olulisust on käsitletud põgusalt ka SRDP dokumendis. Esile on toodud, et pärast tsunamit kaasati sihtkoha taastamisse paljud erinevad valitsusasutused, MTÜ-d ja rahvusvahelised organisatsioonid. Nende poolt osutatud abi ja tugisüsteemi nõrkustena nähti tegutsemist ilma kindla strateegia ning plaanita ja orienteeritust lühiajaliste mõjude kõrvaldamisele mitte jätkusuutlikkusele. SRDP dokumendis ei ole eraldi väljatoodud konkreetset nimistut asjalistest, keda Phuketil peaks katastroofijuhtimisse kaasama. Pigem on kirjeldus pealiskaudne ega too välja konkreetseid asutusi.

Kui eelnevalt mainitud dokumentides rõhutati eelkõige ettevõtjaid ja avalikku sektorit, siis „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokument keskendub kogukonna kaasamisele. Dokumendis esitatakse ettepanekuna, et Tai koolisüsteemis peaks õppekavades spetsiaalselt rõhutama turismist tulenevat positiivset ja negatiivset mõju ning käsitlema inim- ja loodustekkeliste katastroofide tagajärgi. Kohalike osatähtsust katastroofi olukorras kinnitab tsunamijärgselt läbiviidud uuring katastroofi ohvrite seas, kus toodi välja, et esmased isikud, kellelt turistid pärast katastroofi abi said, olid enamuses (84,46%) Phuketil kohalikud ja vabatahtlikud.

Viiendaks kategooriaks oli Phuketil kui turismisihtkoha katastroofijärgne periood. PTRMS'is on antud valdkond leidnud kajastamist eraldi alapeatükis. Dokumendis on rõhutatud, et rahaline toetus nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil on üheks määravamaks mõjuteguriks taastamisprotsessi kiirusele. Näitena on esitatud kolm tegurit, milledest katastroofijärgsel perioodil lähtuma peaks. Esiteks on vajalik küsitleda kõiki asjalisi, kes katastroofiga seotud olid, mis võimaldab tehtud vigadest õppida ning väljendab tänutunnet inimeste suhtes, kes asjasse kaasatud olid. Teiseks on vajalik teostada kannatanutele regulaarseid meditsiinilisi järelvaatusi ning võimaldada vajadusel sotsiaalset ja finantsilist abi. Kolmandaks on katastroofijärgselt vajalik teha sündmusest kokkuvõtteid ning uuendada riskikorraldusplaani.

SRDP dokumendis on sihtkoha katastroofijärgne periood samuti eraldi alapeatükina esitatud. Suurema osakaaluga on vaatluse alla pigem võetud finantsiline ja sotsiaalne abi kohaliku kogukonna suhtes, mis PTRMS'is minimaalselt kajastust leidis. SRDP dokumendis on toodud välja, et tsunamijärgselt oli suureks probleemiks kogukonna elamuasemed ning sellega seotud paberimajandus.

Enamikel kohalikest puudusid ametlikud dokumendid, mis tõendaksid nende kui maaomaniku staatust. Kuna rannikuäärsetesse piirkondadesse jäävad külad olid hävinenud ning ametlikud dokumendid kinnisvara tõendamiseks puudusid, ei olnud paljudel võimalik varasemat elukohta omandivaldusesse tagasi saada. Seetõttu on esile toodud, et kogukonna suhtes peaks rakendama suuremat tugisüsteemi. „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumendis on esitatud ettepanekud katastroofijärgseks perioodiks tekstis läbivalt. Peamiselt on antud soovitusi vajalikest arendustegevustest lähtudes, milledeks on kommunikatsiooni parendamine ja ohutussüsteemide väljatöötamine.

Kuuendaks kategooriaks oli püstitatud eesmärkide täitmise periood ning saavutatuse järelpäring. PTRMS'is nimetatud ülesanded kuulusid täitmisele aastatel 2007-2012. Kuigi antud dokumendis on ühe ülesandena nimetatud tegevuskava koostamine vajalike ülesannete täitmiseks, ei ole seda dokumendi raames tehtud või täpsustatud. SRDP alleesmärgiks on Phuketis kui turismi sihtkoha vastupanuvõime tõstmine erinevate katastroofide suhtes läbi taristu planeerimise kuni aastani 2020.

SRDP kokkuvõttes on viidatud kodulehele, mis peaks kajastama käimasolevate arengustegevuste ja projektide informatsiooni ning tähtaegasid. Paraku mainitud veebileht 2014. aasta seisuga ei tööta ning puudub informatsioon, milliselt veebiaadressilt oleks võimalik teavet saada. „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumendis määratletud periood aga võrreldes eelpool kajastatud dokumentidega puudub ning üldine eesmärk on suunitletud lihtsalt tulevikku.

Kokkuvõttes võib öelda, et käsitletud dokumentidest keskendub PTRMS pigem riskistrateegia väljatöötamisele ja selleks vajalike asjaliste kaasamisele. STRDP dokumendis on tähelepanu koondatud vajalikele taristu arendustegevustele ning „*The Assessment of Assistance Measures to Tourists*“ dokumendis on kontsentreeritud turistidepoolsetele ettepanekutele ja tagasisidele tsunami protsessist ja kasutatud abimeetmetest.

Läbiviidud uuringu käigus selgus, et dokumentide eesmärgid on mõningates aspektides erinevad, rõhutades erisuguseid valdkondi, kuid seejuures täiendades üksteist. Oluline on märkida, et nähakse vajalikkust siduda erinevad valdkonnad omavahel tervikuks ning integreerida need katastroofijuhtimisse. Samuti saab üldise läbiva põhimõttena tuua välja selle, et Phuket on üks Tai populaarsemaid turismisihtkohti, mis vajab vastupanuvõime suurendamist erinevate kriiside ja katastroofide suhtes.

2.3. Intervjuu tulemuste analüüs

Kuna ainult dokumendi analüüsi põhjal ei ole võimalik hinnata Phuket'i katastroofijuhtimise hetkeolukorda ning tsunamijärgselt püstitatud eesmärkide täitmist, viis autor läbi ka intervjuu. Intervjuu eesmärgiks oli selgitada välja kohalike turismiasjaliste hinnang India ookeani tsunami mõjule Phuketil kui turismisihtkohas ning tsunamijärgsete arendustegevuste jätkusuutlikkusele.

Esimesena uuriti intervjuueeritavatelt, milline oli nende arusaam tsunamist ning sellega kaasnevast mõjust. Antud küsimusele vastasid kõik, et mitte keegi ei teadnud täpselt, mis on tsunami või mida antud sõna üldse tähendab. Tulenevalt teadmatusest ning hoiatussüsteemide puudumisest, oli hukkunute ja vigastanute arv nii suur. Üks sihtkoha turismiorganisatsiooni esindaja, kes on üles kasvanud Hawaii'l, kus maavärinad on tavalised, tõi välja, et kõnnib kodus alati paljajalu ning tänu sellele tundis 26. detsembri hommikul maavärinat. Maavärina keskmine kestvus on tavaliselt 20-40 sekundit, kuid India Ookeani maavärin kestis kaheksa minutit.

Intervjuueeritav märkis, et sai aru, mis on juhtumas ning helistas kohalikule politseile, et edastada tsunami hoiatus. Politsei arvas, et tegemist on ebastabiilse või alkoholijoobes välismaalasega, kes ei kontrolli, mida räägib ning hoiatust ignoreeriti. Intervjuueeritav püüdis helistada tuttavatele, kelle kodud või ettevõtted asusid rannikuäärsetes piirkondades. Tulenevalt sellest, et tegemist oli pühapäevaga ning jõululaupäevaga, jäi paljudega kontakt saavutamata.

Üks avaliku sektori esindaja tõi välja, et peamiseks surmade põhjustajaks oli inimeste teadmatus ja uudishimulikkus. Enne tsunamilainet taandus veepiir mitusada meetrit ning inimesed ei saanud aru, mis toimub. Enamuses mindi uudistama ookeanipõhja

jäänud vee-elukaid jms. Äkki märgati kaugusest paistvat mustas toonis vahust veelainet, mille eest paljud põgeneda ei jõudnud. Üks majutusettevõtte omanik tõi välja, et tema isa oli samal hommikul rannas ning nägi kaugelt saabuvat lainet. Ta ei teadnud, mida teha, sest rannas olevad inimesed ei teinud paaniliselt karjuvast inimest lihtsalt välja.

Üks intervjuueeritav tõi välja, et ühes rannas päästis viienda klassi tüdruk väga paljude inimeste elu. Tegemist oli Ameerika Ühendriikidest pärit tüdrukuga, kes oli hiljuti loodusõpetuse tunnis tsunami eripära õppinud. Ta teadis, et enne tsunamilainet taandub veepiir mitusada meetrit, kuid tuleb mingil hetkel tohutu kiirusega tagasi.

V2: Kõige suurem viga oli see, et inimesed läksid vaatama, mis ookeaniga toimub.

V3: Aga kas sina teadsid enne 2004. aasta tsunamit, mida see sõna tähendab? Meie ka ei teadnud, kuid pidime läbi valusa õppetunni selle tähenduse selgeks õppima.

Järgnevalt uuriti intervjuueeritavatelt, millist mõju nende arvates tsunami Phuketil turismimajandusele põhjustas. Töö autor tugines suunavatele märksõnadele nagu turistide saabumine, kasum, kohalik kogukond, töötajate ja turistide vigastused või hukkumised ning sihtkoha ja sealsete ettevõtete maine. Vastajate poolt toodi ühiselt välja, et kõige märgatavamaks mõjuks oli turistide vähenemine. Tsunami toimus turismi kõrghooajal detsembrikuus. Üldiselt öeldi, et detsembrist juunini ei toimunud Phuketil mingisugust äritegevust. Turismiettevõtjad olid sunnitud vähendama palku, lühendama tööaega ja ettevõtte ajutiselt sulgema, et viia lõpuni koristus- ja renoveerimistööd.

Kuna turism on Phuketil üheks peamiseks sissetulekuallikaks, mõjutas tsunami negatiivselt kohaliku kogukonna elukvaliteeti ning tööhõivet. Neil, kellel oli võimalik kolida või kelle sugulased-tuttavad elasid mandril vahetasid elupaika. Kaks avaliku sektori esindajat tõi välja, et kindlasti avaldas katastroofi välisinvestoritele positiivset mõju, sest kinnisvarahinnad olid Phuketil väga soodsad ning inimesed olid aldid neid odava hinna eest müüma.

Üks avaliku sektori esindaja, kellel oli otsene kokkupuude katastroofi ohvritega ütles, et tema alluvate stressitaluvus oli väga suur, mis aitas kaasa katastroofiolukorra stabiliseerimisele. Sama vahetus oli tööl 24 tundi järjest, regulaarse söömise ja puhkeajata. Kuna turistid olid šokis, muutus võõras keelekeskkonnas äärmiselt oluliseks leida isikuid, kes räägiksid erinevaid võõrkeeli ning jagaksid turistidele ajakohast infot

ning abi. Intervjueeritavate seas oli vastakaid arvamusi looduskatastroofi mõjust sihtkoha mainele. Üks sihtkoha organisatsiooni esindaja tõi välja, et katastroofi aitas Phuketit tuntust hoopiski suurendada. Intervjueeritav lisas näitena, et 2013. aastal esilinastus tsunamist mängufilm „*The Impossible*“, mis käsitleb ühe perekonna tõsielulist lugu tsunami katastroofis ja on filmitud Phuketil ja Phang Nga's.

Kaks sihtkoha turismiorganisatsioonide ning kolm turismiettevõtte esindajat tõi välja, et Hiina ja Jaapani kultuuris usutakse nõ hauatagusesse ellu ja surnud hingede ilmumisse samasse paika, kus ohver hukkus. Seetõttu muutus asiaatide silmis Phuket nõ kardetavaks sihtkohaks, mida vältida, kuniks koristustööd on lõpetatud ning hukkunud maetud.

V3: Tsunamijärgselt sulgesime hotelli renoveerimistöödeks, mis kestsid kokku poolteist aastat, sest asusime ühes Phuketis kõige rohkem kannatada saanud piirkonnas.

V1: Haiglasse saabusid ohvrid, kellel puudus raha, isikutõendavad dokumendid, reisikindlustus jms. Koheselt otsustati, et arstiabi antakse kõigile tasuta, mis hiljem põhjustas juhtkonna seas ägedaid vaidlusi, sest kahjumid olid suured.

V2: Tegelikult võib öelda, et positiivse mõjuna pani tsunami Phuketis maailmakaardile!

Järgmisena uuriti intervjueeritavatelt, millised organisatsioonid juhtisid turismiettevõtete taastamist ning millist abi pakuti (ehitusmaterjalid, nõustamine, raha jms). Üksmeelselt toodi välja, et peamiseks abipakkujaks pidi olema abivajaja ise. Kuigi looduskatastroofijärgselt lubati turismiettevõtetele valitsuse poolt spetsiaalsest toetust, siis ajapikku see lubadus kadus. Väikeettevõtjate hinnangul suurendas ebaõiglust asjaolu, et riik küll väljastas toetust, ent ainult rahvusvahelistele hotellikettidele. Seda isegi siis kui need hotellid ei asunud tsunami poolt mõjutatud alas.

Sihtkoha atraktsioonide esindajad tõi välja, et rahalist ja moraalset tuge saadi peamiselt vabatahtlikelt, välisinvestoritelt ning kindlustushüvitistest. Kolm avaliku sektori esindajat tõi välja, et enamik nelja- või viietärnihotellide omanikke Phuketil on kohalikud miljonärid ning nende isiklikust rahast sõltus hotelli töökorda saamise kiirus. Phuketis linnas loodi vabatahtlike algatusel annetuspunktid, kus oli võimalik saada riideid ning majapidamistarbeid. Koolidesse rajati ajutised varjupaigad, kus turistidel ning kohalikel oli võimalik ööbida ning süüa saada.

Kolm avaliku sektori esindajat tõid välja, et kohalikule kogukonnale pakuti rahalist toetust kodude ülesehitamisel. Mõnedel peredel oli võimalik saada ka asenduselamu, kuid selliste juhtumite arvu ei osatud täpsustada. Lisati, et selline juhus oli harvaesinev ning rahalised toetused olid väga väikesed. Kohalikel oli võimalik teenida lisaraha tsunamijärgsete koristustööde eest.

V3: Enda eest tuli ise hoolt kanda. Valitsuse poolt lubati raha, kuid selle saamine oli keeruline ja väga aeganõudev protsess.

V1: Alguses lubati rahalisi toetusi valitsuselt, kuid korruptsioon on Phuketil suur.

Küsimusele, millist turundus- või arendusstrateegiat organisatsioon pärast tsunamit kasutas, et sihtkohta turstiste tagasi meelitada, vastati sihtkoha turismiettevõtete poolt üksmeelselt, et peamiselt alandati hindu ligi poole võrra ning tehti spetsiaalseid sooduspakkumisi. Muud võimalikku lähenemist ei osatud välja mõelda. Kolm avaliku sektori esindajat tõid välja, et Phuketit hakati katastroofijärgselt turundama kui raviturismi (*medical tourism*) sihtkohta. Maailmale suudeti tõestada, et katastroofijärgselt pakutud arstiabi oli professionaalne. Seetõttu arendati välja kontseptsioon, mis võiks kasu tuua mõlematele osapooltele.

Avaliku sektori esindajad alustasid koostööd kümne Phuket'i hotelliga, kus viidi läbi kontrollkäigud ning koolitati personali. Hotelli tubadesse oli vajalik paigutada spetsiaalne sisustus, et raviturist saaks seal taastuda. Loodi süsteem, et ravituristile tuleb lennujaama vastu *Bangkok Hospital Phuket* auto ja töötaja ning inimene viiakse esmalt hotelli ning sealt edasi haiglasse, kus arst lepib kokku ravikava. Pärast raviturismiteenuseid on patsiendil võimalik taastuda haigla palati asemel hotellitoas. Regulaarselt sõidutab hotellipersonal patsiendi haiglasse, kus veendutakse, et taastumine on plaanipärane.

Avaliku sektori esindajad tõid intervjuus välja, et kui keskmine turistide viibimisaeg sihtkohas on kolm kuni neli päeva, siis raviturismiga võib ta sihtkohta jääda kuni kaheks nädalaks. Populaarseks on raviturism tänapäeval muutunud eelkõige austraallaste seas ning 2014. aasta novembriks on plaan suurendada raviturismiga seotud hotellide arvu Phuketil 20-ni.

Turismisihtkoha organisatsioonid ning avaliku sektori esindajad tõid välja, et turundusstrateegias sooviti vältida suuri hindade alandamist, mis tekitab sihtkohas maine kui „odav turismisihtkoht, millel on midagi viga“. Näitena toodi välja Bali, kus pommirünnakute tagajärjel vähendati hindasid rohkem kui poole võrra ning loodetud välituristide arvu suurenemise asemel toimus hoopiski vastupidine efekt. Turistid arvasid, et midagi on viga ning sihtkoht ei ole külastamiseks turvaline.

V3: *Pakkusime turistidele, kelle sugulased olid tsunami ajal meie hotellis spetsiaalset soodushinda .*

V2: *Keskendusime enda turismiorganisatsioonis Austraalia välituristidele, sest austraallased on iseseisvad ja riskialtid ning nende kõrghooaeg hakkas mais-juunis.*

V1: *Tegime tihedat koostööd reisiesindajate- ja büroodega, kellele näitasime tsunamist mõjutatud piirkondi, et anda ülevaadet reaalsest olukorrast.*

Küsimusele kui kiiresti saavutati tsunamieelne periood, vastasid enamus intervjuueeritavatest, et kuni kahe aasta pikkuse perioodiga. Vaid kaks vastajat ütlesid, et taastumine võttis aega umbes pool aastat. Järgmise küsimusega uuriti, kas tänapäeval on Phuketil töökorras tsunami hoiatussüsteem ning evakueerimismärgid, millele vastati erinevalt ja kõheldes. Kõik vastajad teadsid, et igal esmaspäeval peaks kõlama tsunamihäire tornide ruuporitest riigi hümn, mille abil testitakse häiresüsteemi üldist korrasolekut. Kõhklust häiresüsteemi töökorras olekus põhjustas eelkõige 2012. aasta aprillikuus toimunud juhtum, mille käigus kuus tsunamihäire torni siiski tööle ei hakanud. Ühiselt toodi välja, et peamine on võimalikult kiiresti kuhugi kõrgendatud alale joosta ning ilmnedas võib olukord, kus igaüks vastutab siiski iseenda eest.

Üks hotelli omanik tõi välja, et nende hotellil on riiklikust häiresüsteemist eraldiseisev saksa tehnoloogial põhinev tsunami häiresüsteem. Kuigi hotell asub piirkonnas, mida tsunami kõige rohkem Phuketil laastas, ei kostu nendeni ametlik tsunamihäire, sest looduslik eripära pärsib häiretornidest kõlava heli levikut hotelli kuuldekauguseni. Intervjuueeritav märkis, et eraldiseisva häiresüsteemi installeerimine on olnud omaalgatuslik, mitte valitsusepoolse käsu või soovitusena. Üks sihtkoha turismiorganisatsiooni esindaja tõi välja, et osales tsunamimärgiste väljatöötamisel ning eeskuju on võetud Hawaii tsunamihäire märgiste süsteemist.

Kaks turismiettevõtte esindajat tõid välja, et neil on mobiiltelefonis spetsiaalne App (tarkvaraline lahendus), mis annab märku kui kusagil maailmas toimub maavärin, mis võib anda potentsiaalselt ohtu tsunamilaine uuesti tekkimiseks.

V2: Evakueerimismärgised on, kuid nende olemasolu ei kontrollita regulaarselt. Näiteks, kas keegi on märgi ära lõhkunud või on see pikali kukkunud.

V1: Kõik teavad, et on võimalus, et sarnane looduskatastroofi võib uuesti juhtuda. Sellest vaadatakse mööda. Taidele on iseloomulik kiiresti unustada.

V3: Meie hotellil on enda poolt rajatud tsunamihoiatus süsteem ning teadsime 2012. aastal kaks tundi enne riigi poolt antud tsunamihoiatust, et inimesed tuleb evakueerida.

Küsimusele, kas on spetsiaalseid koolitusi või programme, mis regulaarselt toimuvad ja inimesi võimalike katastroofide suhtes ettevalmistavad, nentisid vastajad, et pigem leidsid sellised koolitused aset koheselt pärast tsunamit ning tänapäeval neile niipalju tähelepanu ei pöörata. Neli majutusettevõtte omanikku tõid välja, et uue töötaja palkamisel viiakse temaga kindlasti läbi spetsiaalne koolitus. Uurides, mida spetsiaalse koolituse all täpsemalt mõeldakse, tõid kaks omanikku välja, et esmatähtis on teavitada kuhu ohu korral joosta. Kahel majutusettevõttel oli loodud spetsiaalne evakueerumispalaan. Töötajad peavad kogunema kindlale platsile koos hotelli külastajatega ning üheskoos suundutakse evakueerumispunkti, kus neid personali poolt kaasavõetud toidu ja veega varustatakse.

Kaks avaliku sektori esindajat tõdesid, et tsunami toimumisel öisel ajal kui turismiettevõtetes on tööl öövahetus ja väiksemas koosseisus personal, on väike tõenäosus, et evakueerumine kulgeb tõrgeteta.

V1: Arendasime välja spetsiaalsed loengud ehitajatele, et õpetada neile vastupidavama konstruktsiooni ehitust.

V3: Teeme regulaarseid õppusi meie meeskonnas, et näha kui kiiresti jõuaksid nad külastajad evakueerida, organiseerida toidu- ja joogivarud ning suunduda evakueerimise punktidesse.

Küsimusele, kuidas Phuket kui turismisihtkoht on pärast tsunamit muutunud ning milliseid arendustegevusi on järgitud ja ellu viidud, oskasid vastajad välja tuua mõningaid ohutusreegleid. Neli avaliku sektori ning kaks sihtkoha turismiorganisatsiooni esindajat märkisid, et ametlikes paberites on kirjas palju reegleid,

millegi lahkuda tuleks. Siiski rõhutati Phuketil valitsevat korruptsiooni ning tõsiasja, et paraku ei määra kõike kehtestatud seadused, vaid paljugi sõltub inimese positsioonist ja võimust. Majutusettevõtete esindajad teadsid nimetada, et ettevõtte peaks asuma kindlal kaugusel veepiirist, kuid täpset vahemaad ei osatud nimetada. Kaks hotelli omanikku tõid välja, et õnnetuse korral tasub hüvitised nagunii kindlustus, mistõttu ei ole vajalik muretseda.

Kaks avaliku sektori esindajat tõid välja, et taide ellusuhtumine on teistsugune võrreldes nt euroopaliku mõttelaadiga ning asjade pärast niisama ette ei muretseta – kui juhtub, siis järelikult pidi juhtuma. Kahe sihtkoha organisatsiooni esindaja sõnul olid peamisteks arendustegevusteks tsunamimärgised ning tsunamihäire süsteemide väljatöötamine. Ühe sihtkoha organisatsiooni esindaja seisukoht oli, et tõenäosus, tsunami uueks tulekuks on väike ning suur õnnetus kaks korda samas kohas ei ole tõenäoline.

VI: Jah, ametlikes paberites on kirjas, et hotelli kaugus veepiirist peaks olema vähemalt 100 meetrit.

V3: Rannatoolid peaksid asuma kindlal kaugusel veepiirist

V2: Reegleid on, aga pigem julgen öelda, et neid eiratakse.

Küsimusele, kas Phuketil kui turismi sihtkoha taastumine on olnud ühtlane üle terve saare või on piirkondi, mis on siiski veel vähem arenenud vastati, et saar on tsunamist taastunud. Siiski võib leida tühjana seisvaid maju, mis kunagi olid hotellid.

VI: Pigem ei ole Phuketil taastumata piirkondi, kuid näiteks Koh Samui saarel, mis asub Phuketilt 250 km kaugusel, seisab tänapäeval palju poolikuid hooneid, millede ehitamist alustati kui turistid Phuketil asemel Koh Samuid eelistasid.

Viimase küsimusega soovis autor teada saada, milliseid nõuandeid jagaksid asjalised saadud kogemuste põhjal sihtkohtadele, keda mõjutab looduskatastroofi. Toodi välja, et oleks vajalik juba varakult identifitseerida võimalikud kriisid ja katastroofid, mis sihtkohta ohustada võivad. Kaks avaliku sektori esindajat tõid välja, et peaks olema moodustatud vastav meeskond, kes katastroofiolukorras juhtimise enda peale võtab. Turismiettevõtete omanikud tõid välja, et oluline on töötajaid regulaarselt koolitada, kogemustest rääkida ning tehtud vigadest õppida.

Kokkuvõttes võib öelda, et Phuketil asjaliste hinnangud katastroofi mõjudele sõltusid nende ametipositsioonidest. Katastroofijuhtimises nähakse arengupotentsiaali, kuid probleemiks hinnatakse suurt korrupsiooni ning seisukohta, mis pigem ei keskendu valmisolekule, vaid tegutsemisele siis, kui negatiivne sündmus on juba juhtunud.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Lõputöö eesmärgiks on esitada Phuketil tegutsevatele asjalistele ettepanekuid, kuidas looduskatastroofi negatiivset mõju turismisihtkohas vähendada ning turismisihtkohta looduskatastroofijärgselt arendada. Eesmärgi teostamiseks viidi läbi dokumendi uuring ja intervjuu. Käesolevas alapeatükis on tehtud järeldused India ookeani tsunami mõjust Phuketile kui turismisihtkohale ning asjaliste hinnangust katastroofijärgsetele arendustegevustele. Esitatud on autoripoolsed ettepanekud arendustegevusteks, mis võiksid tulevikus vähendada looduskatastroofi negatiivset mõju Phuketil kui turismisihtkohas.

Uuringusse kaasatud dokumentides oli tsunami mõju kajastamisel toodud välja turismistatistilised näitajad, mis illustreerisid välisturistide langust Phuketil 2005. aastal. Ainult SRDP's kirjeldati põgusalt looduskatastroofi mõju kohalikule kogukonnale. Tsunamijärgselt hävisid kohalike elamud, kuid enamikel puudusid ametlikud dokumendid, mis tõendaksid omandiõigust maaomanikuna. Seetõttu muutus probleemseks krundi tagasisaamine, sest seda polnud võimalik ainult suusõnaliselt tõestada. Intervjuus osalenud asjalised märkisid, et mõningatel juhtudel anti riigi poolt asenduselamu, kuid nende asukoht ei olnud samas piirkonnas kus algselt oli kohaliku kodu.

Intervjuus märgiti, et tsunami kõige suurema mõjuna nähti turistide järsku vähenemist. Turismiettevõtjad olid sunnitud lühendama tööaega, vähendama palku või ettevõtte sulgema. Sellest tulenevalt langes kohaliku kogukonna tööhõive ning halvenes elukvaliteet. Sihtkoha halb majanduslik olukord avaldas omakorda positiivset mõju välisinvestoritele, sest kinnisvarahinnad olid Phuketil katastroofijärgselt väga soodsad. Üks sihtkoha turismiorganisatsiooni esindaja märkis, et tsunami mõjutas positiivselt ka sihtkoha mainet, sest pani Phuketil nõi maailmakaardile.

Tsunami tekitas muutusi peamistes turistide sihtturgudes. Kuna tsunami toimus turismi kõrghooajal, mil peamisteks külastajateks olid skandinaavlased, siis oli nende seas märgata järsku langustrendi. Prioriteetseks sihtturuks muutus Austraalia, sest maisjuunis algab seal talv ning üheks populaarseks puhkuse sihtkohaks on Tai. Kogemuste põhjal teati, et austraalia turistid on pigem riskialtid ja seiklushimulised, kes suure tõenäosusega Phuketile ka tulevad.

Phuketi kui turismisihtkoha taastamine võttis vastanute sõnul aega kuni kaks aastat. Meelitamaks turiste sihtkohta tagasi, kasutati peamiselt hinnaalandus strateegiat ning tehti koostööd reisiesindajate- ja büroodega peamistest sihtturgudest. Turismisihtkoha organisatsioonid ning avaliku sektori esindajad töid välja, et turundusstrateegias sooviti vältida väga suuri allahindlusi, et ennetada olukorda, kus Phuketist kujuneks maine kui odavast turismisihtkohast, millel on midagi viga. Näitena toodi Bali, kus pommirünnakute tagajärjel langetati hindu enam kui poole võrra, kuid välisturistide suurenemise asemel toimus vastupidine efekt.

Santana (2003: 300) ja Glaesser (2006: 11) on märkinud, et katastroofi võib käsitleda kui pöördepunkti, millel võib olla turismisihtkohale ka pikaajaline positiivne mõju nagu uute turismitoodete ja -teenuste väljaarendamine. Seetõttu on märkimisväärne tsunamijärgne arengustrateegia, mille käigus arendati Phuketil välja raviturismi kontseptsioon, mis võimaldas kasu tuua mitmetele osapooltele. Maailmale suudeti tõestada, et tsunamijärgselt pakutud arstiabi oli professionaalne ning luua selle põhjal usaldusbaas. Kuna turistide sihtkohta tagasimeelitamisel ei soovitud lähtuda ainult hinnaalandamise strateegiast, alustas *Bangkok Hospital Phuket* koostööd kümne Phuket hotelliga, et kohandada need ravituristidele sobilikuks. Raviturismi kaudu oli võimalik turisti keskmist viibimise kestust sihtkohas pikendada.

Dokumendi uuringus analüüsitud andmeallikatest selgus, et tsunamijärgselt pandi rõhku erinevate arendustegevuste väljatöötamisele, kuid intervjuus osalenud asjalised olid arvamusel, et kirjapandu erineb reaalsest olukorrast. Intervjueeritavate hinnangul olid Phuket arengustrateegiad ning nendega kaasnenud koolitused aktuaalsed vaid vahetult pärast looduskatastroofi.

Tänapäeval loodetakse, et sarnast looduskatastroofi enam ei juhtu ning usutakse, et tsunamimärgistest ning häiretornidest ohutuse tagamiseks piisab. Huvipuudusele või selle vähenemisele viitab ka asjaolu, et PTRMS on tänaseks vananenud, kuid uut koostatud ei ole. Samuti ei ole veebikeskkonnas aktiivne SRDP kodulehekülg, mis peaks kajastama dokumendiga seotud tegevuskavasid ning käimasolevaid projekte.

Järgnevalt esitab autor ettepanekud looduskatastroofidest tuleneva negatiivse mõju vähendamiseks ja Phuketit kui turismisihtkoha arendamiseks katastroofijärgsel perioodil. Teooriale tuginevalt algab katastroofijuhtimine juba enne katastroofi toimumist, käsitledes ennetamis- ja valmisolekufaase. Ennetamine hõlmab taristu planeerimist ja kavandamist, lähtudes sihtkohta ohustavatest katastroofidest. (Disaster Risk... 2008: 32) Kindlaks tuleb määrata, millised looduskatastroofid sihtkohta potentsiaalselt ohustavad.

Uuringus käsitletud strateegilistest dokumentidest, põhinesid ainult ühel dokumendil sätestatud eesmärgipärased tegevused eelnevalt identifitseeritud inim- ja loodustekkelistel katastroofidel, mis Phuketit ohustada võivad. Hinnangu andmisel osales 12-liikmeline Phuketit kriisimeeskond, kuhu kuulusid avaliku sektori esindajad. Hindamisel võeti arvesse 2001.-2006. aastal toimunud ülemaailmseid katastroofe, millest ainult üks oli aset leidnud Phuketil. Autori hinnangul peaks alustama Phuketit kriisimeeskonna liikmelisusest ning võtma päevakorda selle täiendamise või väljavahetamise. Siinjuures peaks tuginema teoorias väljatoodule, kus märgitakse, et katastroofijuhtimine on mitme eri valdkonna koostöö (Becken *et al.* 2014: 956; Chung-Hung, Cheng-Wu 2011: 160-161; Disaster Risk...2008: 11; Larry 2005).

Intervjuus osalenud Phuketit asjalised on enamuses arvamusel, et turism on Phuketil jäetud katastroofijuhtimisest eraldiseisvaks. Seetõttu oleks vajalik kriisimeeskonna liikmetele tõestada, millist kasu toob erinevate asjaliste kaasamine. Eeskujuks saaks tuua uuringuid, kus sellisele meetodile viidatakse või rõhuda, et ainult sünergia tulemusel on võimalik looduskatastroofi negatiivset mõju Phuketil vähendada. Kuna inimesed unustavad ning tihti loodetakse, et halb asi enam ei kordu, peaks kriisimeeskond uuesti läbi vaatama turismistatistilised näitajad ning rahalised kahjumid, mis tõestaksid India ookeani tsunami negatiivset mõju Phuketile.

Uue kriisimeeskonna moodustamise järgselt tuleks kaardistada hetkeolukord Phuket katastroofijuhtimises. Kuna intervjuudes toodi välja, et enne looduskatastroofi ei teadnud kohalikud sõna „tsunami“ täpset tähendustki, siis on alust arvata, et koostatud dokumendid tuleb kriitiliselt üle vaadata. Katastroofijuhtimise valdkond on kindlasti edasiarenenud ning vajalik oleks sätestada sellest tingitud muudatused.

Järgnevalt tuleks koostada katastroofijuhtimist käsitlev dokument, mis põhineb katastroofijuhtimismudelil, kajastab selgeid eesmärgi, ülesandeid ning tähtaegu. Kindlasti tuleks Phuketit ohustavate looduskatastroofide hindamisel konsulteerida loodusteadlastega ning veelgi täpsemaid hinnanguid annaks koostöö rahvusvahelisel tasandil.

Katastroofijuhtimismudeli valmisoleku faas hõlmab kõiki ülesandeid ja tegevusi, mis suurendavad kogukonna suutlikkust efektiivseks ja organiseeritud katastroofijuhtimiseks (Disaster Risk... 2008: 33). Larry Dwyer'i (2005) sõnul on väga oluline, et turismiasjalised osalevad turvalisusmeetmete planeerimise protsessis ja on teadlikud turvameetmetest, mis mõjutavad turismiettevõtlust.

Katastroofijuhtimisse on vaja kaasata oma valdkonna professionaale, mille üheks aluseks on hariduslik ettevalmistus. Ülikoolid, kus õpetatakse turismi- ja hotelliettevõtlust, võiksid integreerida õppekavasse katastroofijuhtimise õppeaine. Kindlasti peaks osutama suurt rõhku teooria omandamisele läbi praktika, et tudengitel oleks võimalik õppida reaalsete näidete põhjal. Phuketil asuv turismiõppekavaga ülikool *Prince of Songkla University* võiks korraldada õppekäike turismipiirkondadesse Phuketil ning uurida, millised on sealsete ettevõtjate teadmised katastroofijuhtimisest.

Keskenduda tuleks väikeettevõtjatele, sest kuigi dokumendi uuringus selgus, et nende huvi katastroofijuhtimise vastu on väike, toodi intervjuus välja, et pigem tuntakse end kõrvalejätutena. Pärast õppekäiku saaksid tudengid õppejõu juhendamisel ning katastroofijuhtimismudelile tuginedes välja töötada omapoolsed ettepanekud, mis suurendaksid ettevõtja teadmisi looduskatastroofidest tekkiva negatiivse mõju vähendamiseks. Väikeettevõtjad tunneksid end seeläbi protsessi kaasatuna ning muutuksid teadlikumaks. Kui süsteem ülikooli ja turismiettevõtete vahel toimiks, saaks seda eeskujuks tuua teistelegi turismisihtkohtadele üle maailma.

Õppekavas tuleks käsitleda ka turisti käitumist. Intervjuu käigus selgus, et tsunami mõjutas Phuketit kui turismisihtkoha mainet erinevate rahvuste seas vastavalt nende kultuuri eripäradele ning uskumustele. Näiteks jaapanlaste ja hiinlaste seas muutus Phuket tsunamijärgselt ohtlikuks paigaks, mida seostati vaimude jms. Selliseid tõekspidamisi ei saa naeruvääristada ega eirata, sest kultuuridevahelised erinevused eksisteerivad ning eriti turismivaldkonnas on kasulik neid teada. Sihtturgude erinevustest lähtudes saab koostada turundusstrateegiaid katastroofist taastunud sihtkoha reklaamimisel ning arendada välja uusi turismitooteid ja -teenuseid.

Samuti oleks vaja parendada juba kõrgkooli lõpetanud Phuketit asjaliste teadmisi katastroofijuhtimisest. Selleks tuleks läbi viia antud valdkonnaalaseid koolitusi ning suurendada osalemist rahvusvahelistel foorumitel. Vajalik oleks taaskäivitada tsunamijärgselt aktuaalsed olnud koolitused ja õppeprogrammid, kus käsitleda kitsaskohti, mis Phuketit taristu planeerimisele iseloomulikud on. Teadmiste vajalikkust kinnitab asjaolu, et Phuketit taristu ehitamist iseloomustab riigi ning erakapitali tellimustel tehtavad planeeringud, mis on orienteeritud kiirele kasumile.

Turism assotsieerub inimestele tavaliselt rõõmu, naudingut, lõõgastust ja turvalisusega, mitte stressi, trauma või paanikaga. Seetõttu võib turist looduskatastroofi mõjudele olla vastuvõtlikum kui kohalik (Jeuring, Becker 2011: 2). Kui turist ei reisi koos suure grupiga vaid üksi, ning pole teavitanud reisimarsruudist lähedasi, ei ole talle lihtne edastada infot nagu evakuatsioonihoiatused ja -häired. (Hoogenraad *et al.* 2004: 26)

Phuketit külastavate turistide seas on väga populaarsed ühe- või mitmepäevased reisirühmad lähedalasuvatele väikesaartele. Nii võib tekkida olukord, et katastroofi toimumisel ei olnudki turist vastavas piirkonnas. Kuna majutusettevõtetele sellealane informatsioon puudub, võib tekkida infopuudus ning põhjendamatu paanika turisti lähedaste seas. Suure tõenäosusega helistavad turistide pereliikmed ja tuttavad katastroofijärgselt hotellidesse, mida teatakse viimase peatuspaigana enne katastroofi ning loodetakse saada kõige täpsemat informatsiooni. Seetõttu võiks majutusettevõtetes eksisteerida külastajalogi, mis kajastab seda, kes on läinud ekskursioonidele väljapoole Phuketit ning millal on oletatav tagasituleku aeg. Turistidele tuleks rõhutada, et külastajalogi on konfidentsiaalne ning sealne informatsioon leiab kasutust katastroofiolukorras.

Hotellides ning väiksemates majutusettevõtetes tuleks skaneerida arvutisse sisseregistreeritud inimeste isikuttõendavad dokumendid. Turistil võib reisides olla pass ainukeseks isikuttõendavaks dokumendiks, või hoitakse erinevaid dokumente koos ühes kohas. Looduskatastroofis võivad need hävida või muutuda lugematuks. Katastroofijärgselt aitaksid skaneeritud koopiad kaasa isiku tõendamise protsessile ning dokumentide uuele taotlemisele. Kindlasti ei tohiks skanneritud koopiad olla salvestatud ainult arvutisiseselt, vaid serverisse, mis on vaadatav ka mujalt. Seda juhuks kui hotelli arvuti peaks looduskatastroofis hävima. Siinkohal tuleb samuti tähelepanu pöörata konfidentsiaalsusele.

Turismiettevõtetes tuleks tõsisemalt suhtuda personali koolitamisele, sest intervjuu tulemustest jäi kohati kõlama arusaam, et häireolukorras vastutab enda eest igaüks ise. Teoorias on välja toodud, et turismiettevõtete töötajaid on vajalik koolitada, sest katastroofiolukorras loodavad turistid just nende poolt jagatavale informatsioonile ning asjakohasele tegutsemisele (Bird *et al.* 2010: 33-34). Turistid reisivad enamasti võõras keskkonnas ning paanikasse sattudes kaob suure tõenäosusega suunataju. Seetõttu on vajalik, et töötajad teaksid, kuidas evakuatsiooni läbi viia. Vajalik on arvestada ka sellega kui külastajate seas on puudega inimesi või palju väikelapsi.

Intervjuus tõid kaks avaliku sektori esindajat välja, et probleeme võib tekitada tsunamihäire öösel kui hotellis on tööl väiksemas koosseisus öövahetus. Seda aspekti peaks kindlasti koolitamisega kaasama ning sellest lähtuvalt määrama vahetusvanema, kes jagab ülesandeid. Arvestada tuleb ka sellega, et hilisõhtusel või öisel ajal võivad mõned hotelli külastajad olla tulnud pidutsemast, pruukinud alkoholi ning häiret alkoholijoobe tõttu mitte kuulda. Töötajad peavad veenduma, et toad on lõpuks külastajatest tühjad.

Rohkem peaks populariseerima ohutut reisimist ning turistide teavitamist turismisihtkohta ohustavatest looduskatastroofidest. Intervjuus toodi välja, et üheks peamiseks surmade põhjustajaks tsunamis oli teadmatuse. Inimesed ei osanud käituda kui veepiir taandus mitusada meetrit ning enamuses mindi uudistama ookeanipõhja jäänud vee-elukaid. Seetõttu ei saa eeldada, et turistid on teadlikud erinevatest looduskatastroofi liikidest ning sellest, kuidas vastavas olukorras käituda.

Tai turismiameti Phuket'i allüksuse eestvedamisel võiks koostada spetsiaalsed infobrošüürid pealkirjaga „*Enjoy Phuket & staying safe at the same time*“ („Naudi Phuketit, tagades samal ajal turvalisus“). Trükise informatsioon ei tohiks tekitada põhjendamatut hirmu, vaid turistil peab tekkima arusaam, et info suurendab tema teadlikkust ning seeläbi turvalisust. Tekst ei tohiks olla väga pikk, sest muidu kaob huvi seda lugeda. Brošüüri võiksid illustreerida pildid tsunami hoiatusmärkidest ning kirjeldus evakutsioonihäire signaalist ja käitumisest evakutsiooni ajal.

Uus-Meremaal läbiviidud uuringus soovitati, et näiteks autosid rentivad ettevõtted võiksid jagada turistidele spetsiaalseid infobrošüüre, kus oleks välja toodud kohalike raadiokanalite sagedus, põhjalik teedevõrgustiku kaart ja hädaabi number. (Becken, Hugney 2013: 78-79) Sellest soovitusel võiks lähtuda ka Phuket ning lisada brošüüri turistipolitsei ja hädaabi numbri, kohaliku raadiokanalite sagedused ning teedekaardi, kus on tähistatud evakueerumispunktid Phuketil.

Katastroofijuhtimismudeli haldamisefaasi kuuluvad tegevused on suunatud olukorra stabiliseerimisele ja kontrolli saavutamisele (Disaster Risk... 2008:34). Eelpool nimetatud külastajatelogi rakendamine majutusettevõtetes aitaks vähendada eksitava info levikut kui turistidega üritavad kontakti saada lähedased. Intervjuus Phuket'i asjalistega märgiti, et looduskatastroofijärgselt on haiglad ühed enim ülekoormatud asutused. Kuna tsunamijärgselt oli sama vahetus tööl 24 tundi järjest, ilma regulaarsete puhke- ja tööpausideta, tuleks haldamisfaasi jaoks määrata peamised üksused ning inimesed, kes olukorda juhivad.

Sündmuskohas on vajalik tagada erinevaid keeli valdavad kontaktisikud, kes ohvreid aitavad ning nende juttu arstidele jms asjalistele tõlgivad. Vajalik on avada veebipõhine infobaas, kuhu sisestatakse ohvrite andmed, kes on toodud haiglasse. Inimestele tuleb tagada telefoni kasutamisevõimalus kontakti saamiseks lähedastega. Siinkohal peab arvestama, et arstiabi ja lisateenused on ohvritele kättesaadavad tasuta. Kõikidel inimestel ei pruugi olla reisikindlustust ning samuti ei korva kõik reisikindlustused katastroofi ajal piirkonnas olnud reisi kahjusid. Inimestel on suure tõenäosusega kadunud raha, pangakaardid jms.

Eelpool nimetatud enamike tegevuste toimimiseks on vajalik elekter ning telefonilevi. Samas näitavad kogemused, et lisaks elektroonilistele sidevahenditele peaksid eksisteerima veel teisedki kommunikatsioonikanalid (Glaesser 2006: 22). Näiteks Ühendriike laastanud orkaan Katrina jättis Floridas ligi 4 miljonit inimest kodudes elektrita (Hurricane Katrina... 2005). Lõputöö autor ei oska välja pakkuda, mis nendeks kanaliteks võiksid olla, sest 21. sajandit iseloomustab inimkonna seotus tehnikamaailmaga.

Katastroofi puhkedes ei ole täpselt teada olukorra tõsidus, oletatav kestus või kannatanute hulk, kuid koheselt on tervele maailmale ülevaadet andmas erinevad meediakanalid ja reporterid (Chon *et al.* 2007: 2). Seetõttu peab kindlaks määrama juba katastroofijuhtmise ennetamisfaasis eestkõnelejad, kes meediaga suhtlevad, et vältida moonutatud info levikut.

Katastroofijuhtimismudeli taastamisfaas tähendab sihtkoha jõudmist normaalsele ehk tavapärasele või sellele lähedalolevatele tingimustele, hõlmates arendustegevusi, mis muudaksid elamistingimused paremaks kui need olid katastroofieelselt ning vähendaksid uue katastroofi tekkevõimalust (Disaster Risk... 2008: 7). Siinkohal on oluline, et uuesti vaadatakse läbi ennetamisfaasis püstitatud eesmärgipärased tegevused ning analüüsitakse ja võrreldakse, kas neid peaks muutma ja mida oleks võimalik parendada. Iga katastroofi iseloom on erinev ning toob kaasa uued kogemused ning võimalused, millest õppida. Sihtkoha taastamisel peab vältima minevikus tehtud vigu ja kiirustavat turistidevoo stabiliseerimist. Sellise olukorra vältimiseks peabki läbi viima ennetamisfaasis kirjeldatud tegevusi. Inimeste mõtteviis ei tohiks põhineda arusaamal, et õnnetuse juhtudes katab kulud kindlustus. Sellist mõtteviisi aga avaldasid nii mõnedki uuringus osalenud asjalised.

Selleks, et vältida toetuste ebaselget jaotust ning sellest tulenevaid probleeme, võiks juba katastroofijuhtimise dokumendis olla sätestatud eraldi peatükina sihtkoha katastroofijärgne periood. Nimetatud oleksid organisatsioonid nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil, kelle poole on võimalik abi saamiseks (sh materiaalse) pöörduda. Keerulisem on määrata vabatahtlike abi, kuid autor soovib märkida, et sellele saab kindlasti loota. Näiteks 2013. aastal, mil Filipiinidel toimus taifuun, sai koostöös Phuketi haiglaga saata katastroofi piirkonda riideesemeid jms hädavajalikke asju.

Uuringu tulemustest järeldub, et Phuketi asjaliste teadmised katastroofijuhtimisest on pigem kasinad. Tsunamijärgselt koostatud strateegilistes dokumentides ei ole lähtutud katastroofijuhtimismudelist ning püstitatud eesmärkide jaoks puuduvad konkreetsed tegevuskavad või pole võimalik neid elektroonilisel teel kontrollida nagu dokumendis lubatud. Phuketi asjalistele on vajalik tõestada, miks katastroofijuhtimine on vajalik ning kuidas see aitaks uue looduskatastroofi tekke korral negatiivset mõju vähendada. Autori hinnangul on vajalik lähtuda katastroofijuhtimismudelist ning igas faasis viia ellu vastavad arendustegevused. Selleks tuleb moodustada pädev kriisimeeskond ja lähtuda sellest, et katastroofijuhtimine on mitme erineva valdkonna koostöö tulem.

KOKKUVÕTE

Kirjanduses eksisteerib erinevaid turismisihtkoha juhtimist ja turundamist käsitlevaid materjale, mis jagavad nõuandeid ning näiteid edukatest turismisihtkohtadest üle kogu maailma. Tunduvalt vähem leidub andmeallikaid, mis jagaksid õpetussõnu sellest, kuidas katastroofist tekkivat negatiivset mõju turismisihtkohas vähendada ning uuesti konkurentsivõimeliseks turismisihtkohaks saada. Maailma turismimajandust negatiivselt mõjutanud looduskatastroofid on tõestanud, et katastroofijuhtimine on muutunud üha vajalikumaks ja tähelepanuväärsemaks valdkonnaks.

Vajalik on osutada rohkem tähelepanu ennetavale lähenemisviisile ning tõhustada turismisihtkoha valmisolekut juba varajases planeerimis- ja arendustegevuste etapis. Eelduseks on erinevate looduskatastroofide tekke hindamine, planeeritud maakasutus ja regulaarne arendustegevuste saavutatuse kontroll. Kirjanduses kasutatakse katastroofijuhtimismudelina erinevaid tugiraamistikke, mis põhinevad riski- ja kriisijuhtimismudelil. Teadlaste hinnangul oleks sellest vajalik luua täiustatum ja terviklikum edasiarendus, mis lähtuks konkreetse sihtkoha geograafilisest asukohast ning põhineks erinevate valdkonna asjaliste koostööl.

Autori hinnangul on probleemiks Phuketis turismiasjaliste vähene teadlikkus looduskatastroofi negatiivsest mõjust sihtkohale, katastroofijuhtimisest ning jätkusuutlike arendustegevuste elluviimisest turismisihtkohas looduskatastroofijärgselt. Lõputöös uuriti, millist mõju avaldas India ookeani tsunami Phuketile kui turismisihtkohale ning kuidas hindasid kohalikud asjalised looduskatastroofijärgseid arendustegevusi ning nende jätkusuutlikkust Phuketil kui turismisihtkohas. Lõputöö eesmärgiks oli esitada Phuketil tegutsevatele asjalistele ettepanekuid looduskatastroofidest tuleneva negatiivse mõju vähendamiseks ja turismisihtkoha arendamiseks katastroofijärgsel perioodil.

Eesmärgist lähtuvalt viidi läbi dokumendi uuring ning intervjuu, mis leidsid aset Phuketil. Dokumendi uuringusse kaasati strateegilised dokumendid, varasemad temaatilised uuringud ning materjalid Phuketist ja tsunamist. Dokumendianalüüs viidi läbi 1. – 27. oktoobril 2013. aastal. Intervjuu sooritati 28. oktoober – 2. detsember 2013. aastal, 15 intervjuueeritava seas, kuhu kuulusid erinevate valdkondade asjalised avalikust ja erasektorist.

Uuringu analüüsi käigus selgus, et tsunamijärgselt koostatud dokumendid ei põhine katastroofijuhtimismudelil. Dokumentides püstitatud eesmärgid olid perspektiivikad, kuid puudusid tegevuskavad nende ellu viimiseks. Rõhutatud oli, et turism on Phuketil üheks peamiseks sissetulekuallikaks, mistõttu peab tõstma turismisihtkoha vastupanuvõimet erinevate katastroofide suhtes. Kirjeldamata oli jäetud, millal sooritatakse kontroll püstitatud eesmärkide saavutamise kohta. Mõned katastroofijuhtimist käsitlevad dokumendid olid 2014. aastaks vananenud või oli ligipääsmatu veebileht, mis oleks pidanud avalikkusele kättesaadav olema.

Intervjuu tulemusi analüüsides selgus, et tsunami peamise mõjuna Phuketile kui turismisihtkohale nähti sissetulevate turistide langust. Paljud turismiettevõtted olid sunnitud turistide puuduse tõttu äritegevuse teadmata ajaks katkestama. Majanduslik olukord mõjutas omakorda turismituludest sõltuvaid kohalikke, sest tekkis tööpuudus ning seeläbi halvenes elukvaliteet. Paljud olid sunnitud elukohti vahetama ning otsima uut töökohta mandrilt. Positiivset mõju avaldas selline olukord välisinvestoritele, sest kinnisvara hinnad olid Phuketil katastroofijärgselt väga soodsad.

Phuketi puhul saab kindlasti positiivsena tuua välja asjaolu, et katastroofijärgsel perioodil ei valitud turistivoogude taastamiseks ainult hinnaalandamis strateegiat. Kuna maailmale suudeti tsunamijärgselt tõestada, et meditsiin oli Phuketil väga heal tasemel, siis arendati välja raviturismi kontseptsioon. Koostööd alustati Phuketi erinevate hotellidega ning kohandati need ravituristide jaoks sobivaks.

Intervjuueeritavad olid seisukohal, et katastroofijärgselt koostatud arendustegevused ei ole tänapäeval efektiivset rakendust leidnud. Lähtuvalt uuringu tulemustest on autor arvamusel, et vajalik oleks täiustada hetkelise Phuketi kriisimeeskonna liikmelisust ning tugineda koostööle eri valdkonna asjaliste vahel. Tuleks kaardistada Phuketi

hetkeolukord katastroofijuhtimises ning koostada vastav strateegiline dokument, mis käsitleb katastroofijuhtimist, põhineb katastroofijuhtimismudelil ja toob välja kindla ajaperioodi tulemuste saavutamiseks. Rohkem peaks populariseerima ohutut reisimist ning turistide teavitamist turismi sihtkohta ohustavatest looduskatastroofidest. Tai turismiameti eestvedamisel võiks koostada spetsiaalsed brošüürid, mille läbi suurendada turistide turvalisust ning teadlikkust erinevatest katastroofidest.

Kuna turistidel on reisisel sageli ainukeseks isikuttõendavaks dokumendiks pass, või hoitakse kõiki dokumente ühes kohas, võiksid majutusettevõtted skaneerida passikoopia arvutisse. Sellisest teguviisist oleks kasu katastroofijärgsel isiku tõendamise protsessis või uute dokumentide taotlemisel. Lisaks võiksid majutusettevõtted pidada külalistelogi, kus on ülevaade turistidest, kes on läinud ühe või mitmepäevastele ekskursioonidele. Kuna alati ei pruugigi turist katastroofi ajal konkreetses piirkonnas viibida, aitaks informatsioon kaasa info levikule kui turisti lähedased katastroofijärgselt majutusettevõttega kontakti võtavad

Turismiettevõtjate personali on vajalik koolitada, sest katastroofiolukorras loodavad turistid nende poolt jagatavale informatsioonile ja asjakohasele tegutsemisele. Erilist tähelepanu tuleb pöörata töötajate koordineerimisele öisel ajal kui vahetuse koosseis on väiksem. Arvestada tuleb, et hilisõhtul võivad mõned hotelli külastajad olla pruukinud alkoholi ning häiret joobe tõttu mitte kuulda. Töötajad peavad veenduma, et toad on lõpuks külastajatest tühjad.

Katastroofijuhtimisse on vaja kaasata oma valdkonna professionaale, mille üheks aluseks on hariduslik ettevalmistus. Antud valdkond peaks olema integreeritud turismiettevõtluse õppekavadesse, osutades suurt rõhku teooria omandamisele läbi praktika. Tuginedes lõputöö uurimisülesannetele eesmärgi saavutamiseks, loeb autor lõputöö eesmärgi saavutamiseks. Autor leiab, et vajalik on läbi viia uuringuid erinevate valdkondade asjaliste seas, täiendamaks hetkel kasutusel olevat katastroofijuhtimismudelit. Sellest lähtuvalt saaks tõhustada turismi sihtkoha ennetamis-, valmisoleku-, haldamis- ja taastumisaase, et looduskatastroofist tekkivat negatiivset mõju veelgi efektiivsemalt vähendada.

VIIDATUD ALLIKAD

1. A Practical Guide to Tourism Destination Management. 2007. Madrid: World Tourism Organisation.
[http://www.tdmszovetseg.eu/files/_tdmsz/download_files/12/unwto_practicalguide.pdf] 04.03.2014.
2. **Anuar, A. N. A., Ahmad, H., Jusoh, H., Hussain, M. Y.** 2012. The Roles of Tourism System towards Development of Tourist Friendly Destination Concept. – Asian Social Science, Vol. 8 (6), pp. 146-155.
3. **Barnett, B.** 2014. Phuket 2013 Hotel Market Update. Phuket: Hotelworks.
[<http://www.c9hotelworks.com/downloads/phuket-hotel-market-update-2014-03.pdf>] 08.04.2014.
4. **Becken, S., Hughey, K. F. D.** 2013. Linking tourism into emergency management structures to enhance disaster risk reduction. – Tourism Management, Vol. 36 (6), pp. 77-85.
5. **Becken, S., Mahon, R., Rennie, H. G., Shakeela, A.** 2014. The tourism disaster vulnerability framework: an application to tourism in small destinations. – Natural Hazards, Vol. 71(1), pp. 955-972.
6. **Beirman, A.** 2003. Restoring Tourism Destinations in Crisis: A Strategic Marketing Approach. UK: CABI.
7. **Bird, D. K., Gisladdottir, G., Dominey-Howes, D.** 2010. Volcanic risk and tourism in southern Iceland: Implications for hazard, risk and emergency response education and training. – Journal of Volcanology and Geothermal Research, Vol. 189 (1-2), pp. 33-48.
8. **Bramwell, B.** 2004. Mass Tourism, Diversification and Sustainability in Southern Europe's Coastal Regions. – Coastal Mass Tourism Diversification and Sustainable Development in Southern Europe. Ed. Bramwell, B. UK: Channel View Publications, pp. 1-32.

9. **Chhotray, V., Few, R.** 2012. Post-disaster recovery and ongoing vulnerability: Ten years after the super-cyclone of 1999 in Orissa, India. – *Global Environmental Change*, Vol. 22 (3), pp. 695–702.
10. **Cooper, C., Hall, C. M.** 2008. *Contemporary Tourism: An International Approach*. Oxford: Elsevier.
11. **Chung-Hung, T., Cheng-Wu, C.,** 2011. The establishment of a rapid natural disaster risk assessment model for the tourism industry. – *Tourism Management*, Vol. 32 (1), pp. 158–171.
12. **De Mel, S., McKenzie, D., Woodruff, C.** 2012. Enterprise Recovery Following Natural Disasters. – *The Economic Journal*, Vol. 122 (559), pp. 64-91.
13. Disaster Risk Management For Coastal Tourism Destinations Responding To Climate Change. 2008. UNEP.
[<http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx1048xPA-DisasterRiskManagementforCoastalTourism.pdf>] 09.03.2014.
14. **Elo, S., Kyngäs, H.** 2008. The qualitative content analysis process. – *Journal of Advanced Nursing*, Vol. 62 (1), pp. 107–115.
15. Failed Phuket tsunami warning.
[<https://www.phuketgazette.net/archives/articles/2012/article12858.html>] 21.04.2014.
16. **Glaesser, D.** 2006. *Crisis Management in the Tourism Industry*. Oxford: Elsevier.
17. **Hedrik-Wong, Y.** MasterCard Global Destination Cities Index. 2013. MasterCard inworld insights.
[http://insights.mastercard.com/wpcontent/uploads/2013/05/MasterCard_GDCI_Final.pdf] 24.02.2014.
18. **Hoogenraad, W., Eden, R. V., King, D.** 2004. Cyclone awareness amongst backpackers in Northern Australia. – *The Australian Journal of Emergency Management*, Vol. 19 (2), pp. 25-29.
19. Hurricane Katrina. 2005. National Oceanic and Atmospheric Administration, National Climatic Data Center.
[<http://www.ncdc.noaa.gov/extremeevents/specialreports/Hurricane-Katrina.pdf>] 04.03.2014.

20. **Hystad, W. P., Keller, P. C.** 2008. Towards a destination tourism disaster management framework: Long-term lessons from a forest fire disaster, – *Tourism Management*, Vol. 29 (1), pp. 151-162.
21. **Impact of Natural Disaster on the Tourism Industry.** 2014. Tourismembassy. [http://tourismembassy.com/en/blog/tourismology-by-tourismembassy/impact-of-natural-disasters-on-the-tourism-industry] 14.03.2014.
22. **Innocenti, D., Albrito, P.** 2011. Reducing the risks posed by natural hazards and climate change: the need for a participatory dialogue between the scientific community and policymakers. – *Environmental Science and Policy*, Vol. 14 (7), pp. 730-733.
23. **International tourism exceeds expectations with arrivals up by 52 million in 2013.** 2014. Madrid: UNWTO. [http://media.unwto.org/press-release/2014-01-20/international-tourism-exceeds-expectations-arrivals-52-million-2013] 24.02.2014.
24. **Japan scraps plan to give away 10,000 free flights to visitors.** 2011. [http://www.japantoday.com/category/national/view/japan-scraps-plan-to-give-away-10000-free-flights-to-visitors] 25.11.2013.
25. **Jeuring, J., Becken, S.** 2011. Who is protecting tourists in New Zealand from severe weather hazards? An exploration of the role of Locus of Responsibility in protective behaviour decisions. UK: Wageningen. [http://www.lincoln.ac.nz/PageFiles/6742/Locus%20of%20Responsibility%20SURREYFINAL.pdf] 06.03.2014.
26. **Kruja, D., Lufi, M.** 2012. The Role of Tourism in Developing Countries. The case of Albania. – *European Scientific Journal*, Vol. 8 (19), pp. 129-140.
27. **Larry, D.** 2005. Tsunamis, Hurricanes, Terrorism, and ????: Lessons for the Global Tourism Industry. [http://www.iipt.org/3rdglobalsummit/presentations/larry%20dwyer-speech.htm] 07.12.2013.
28. **Laws, E., Prideaux, B. R., Chon, K.** 2007. Crisis Management in Tourism: Challenges for Managers and Researchers. – *Crisis Management in Tourism*. Ed. Laws, E., Prideaux, B., Chon, K. Wallingford: CABI, pp. 1-12.
29. **Leaning, J., Guha-Sapir, D.** 2013. Natural Disasters, Armed Conflict and Public Health. – *The New England Journal of Medicine*, Vol. 369 (19), pp. 1836-1842.

30. **Marzuki, A.** 2012. Local residents' perceptions towards economic impacts of tourism development in Phuket. – *Tourism*, Vol. 60 (2), pp. 190-212.
31. **Limanod, T., Kim, H., Siridhara, S., Tipakornkiat, C., Chumkhunthod, C., Uttra, S.** 2011. Decision on Tsunami Evacuation Route in Tourism Area: A Case Study of Had Patong, Phuket. - *Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies*, Vol. 9 (1), pp. 16-30.
32. **McCurry, J.** 2011. Japan offers free return flights to revive tourism after Fukushima disaster. – *The Guardian*, 12.10.2011, pp. 9-10.
33. Measuring the Size of an Earthquake. USGS.
[<http://earthquake.usgs.gov/learn/topics/measure.php>] 09.04.2014.
34. **Nathan, F.** 2009. *Natural Disasters, Vulnerability & Human Security*. – *Facing Global Environmental Change: Environmental, Human, Energy, Food, Health and Water Security Concepts*. Ed. Braunch, H. G., Oswald, U., Spring, J., Mesjasz, G. M., Kameri-Mbote, P., Behera, N. C., Chourou, B., Krummenacher, H. Berlin: Springer, pp. 1121-1130.
35. *OECD Tourism Trends and Policies 2012*. 2012. Organisation for Economic Co-operation and Development. [<http://tiaontario.ca/uploads/2012%20-%20Tourism%20Trends%20and%20Policies.pdf>] 06.12.2013.
36. **Philip, B.** 2012. How Mass Tourism is Destroying Bali and its Culture. – *Worldcrunch*, 08.03.2012, pp.4-5.
37. Phuket General Information. [<http://www.phuket.com/island/info.htm>] 09.04.2014.
38. *Phuket Tourism Risk Management Strategy. Road map for a safer and risk resilient Phuket as a tourism destination 2006*. Phuket: Developed by a Partnership of Phuket Agencies.
39. **Pons, P. O., Crang, M., Travlou, P.** 2009. Introduction: Taking Mediterranean Tourists Seriously. – *New Directions in Tourism Analysis: Cultures of Mass Tourism*. Ed. Pons, P. O., Crang, M., Travlou, P. Farnham: Ashgate Publishing Group, pp. 1-22.
40. **Prideaux, B. R.** 2004. The need to use disaster planning frameworks to respond to major tourism disasters. – *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol. 15 (4), pp. 281-298.

41. Reducing Vulnerability and Exposure to Disasters – The Asia-Pacific Disaster Report 2012. 2013. United Nations ESCAP & UNISDR. [http://www.unisdr.org/files/29288_apdrexecsummary.pdf] 04.04.2014.
42. **Ritchie, B.** 2008. Tourism Disaster Planning and Management: From Response and Recovery to Reduction and Readiness. – *Current Issues in Tourism*, Vol. 11 (4), pp. 315-348.
43. **Ryu, K., Bordelon, B. M., Pearlman, D. M.,** 2013. Destination-Image Recovery Process and Visit Intentions: Lessons Learned from Hurricane Katrina. – *Journal of Hospitality Marketing & Management*, Vol. 22 (3), pp. 183-203.
44. **Sakolnakorn, T. P. N., Naipinit, A., Kroeksakul, P.** 2013. Sustainable Tourism Development and Management in the Phuket Province, Thailand. – *Asian Social Science*, Vol. 9 (7), pp. 75-84.
45. **Santana, G.** 2003. Crisis management and tourism: beyond the rhetoric. – *Journal of Travel & Tourism Marketing*, Vol. 15 (4), pp. 299-321.
46. **Saaremäe, I.** Tsunami. EMHI. [<http://www.emhi.ee/?ide=29,843,849>] 16.05.2014.
47. **Shaw, R.** 2006. Indian Ocean tsunami and aftermath: need for environment-disaster synergy in the reconstruction process. – *Disaster Prevention and Management*, Vol. 15(1), pp. 5-21.
48. Strong earthquake shakes northern Thailand. 2014. The Phuket News. [<http://www.thephuketnews.com/strong-earthquake-shakes-northern-thailand-46110.php>] 18.05.2014.
49. The Tohoku Pacific earthquake and tsunami. 2011. World Travel & Tourism Council. [http://www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/Japan_Report_May_2011_-_Report_1_of_4.pdf] 26.11.2013.
50. Toolkit on Poverty Reduction through Tourism. 2013. International Labour Organization. [http://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/instructionalmaterial/wcms_162289.pdf] 28.04.2014.
51. Tourism and Poverty Alleviation. UNWTO [<http://step.unwto.org/content/tourism-and-poverty-alleviation-1>] 28.04.2014.

52. Tourism Highlights 2013 Edition. UNWTO.
[http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/unwto_highlights13_en_hr.pdf] 24.02.2014.
53. **Tsartas, P.** 2003. Tourism Development in Greek Insular and Coastal Areas: Sociocultural Changes and Crucial Policy Issues. – Journal of Sustainable Tourism, Vol. 11 (2-3), pp. 116-132.
54. UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction. 2009. Switzerland: UNISDR.
[http://unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf] 06.03.2014.
55. UNWTO calls for support to the Philippines. 2013. Madrid: UNWTO.
[<http://media.unwto.org/press-release/2013-11-12/unwto-calls-support-philippines>] 09.03.2014.
56. **Wang, Y.**, 2011. Destination Marketing and Management: Scope, Definition and Structure. – Destination Marketing and Management : Theories and Applications. Ed. Wang, Y., Pizam, A. Wallingford: CABI, pp. 2-3.
57. What is a tsunami? National Oceanic and Atmospheric Administration.
[<http://oceanservice.noaa.gov/facts/tsunami.html>] 16.04.2014.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. What locals knew before the disaster about the word „tsunami“?
2. What impacts tsunami imposed on the tourism industry in Phuket (tourist arrivals, tourism business revenues, deaths e.g. visitors and employees, image of company)
3. Which organization(s) played the key role in recovering and rebuilding tourism businesses that were affected by the tsunami?
4. What kind of assistance did the organization(s) offer to the affected tourism businesses after tsunami (E.g. money, materials, consultation)?
5. What kind of marketing strategy Phuket used to recover and stop being unsafe tourism destination among tourist's eyes?
6. How quickly pre-tsunami period was reached?
7. Are there nowadays properly working tsunami tracking systems and evacuation routes in Phuket?
8. Are there any methods/programs regularly taking places to prepare the people for future disasters?
9. How Phuket as tourism destination changed after tsunami – are the new buildings construction different, or restaurants locations at the beach changed?
10. Has the Phuket as tourism destination rebuilding and recovery been stable all over the island or are there some parts that are still less developed compared with other parts in the island?
11. Do you think that all the improvements activities after tsunami had been successful? What could have done differently?
12. Based on your own experience what kind of advice would you give to the tourism destination which would encounter nature disaster?

SUMMARY

REDEVELOPING TOURIST DESTINATION AFTER NATURAL DISASTER BY THE EXAMPLE OF PHUKET

Helery Homutov

Tourist destinations are vulnerable to different natural and manmade disasters. The most well-known examples include the New York Terrorist Attack on 9/11 (2001), the SARS outbreak (2003), the Indian Ocean tsunami (2004), Hurricane Katrina (2005), eruption of the Iceland's volcano (2011) and the Philippines typhoon (2013). However, it is important to know that all disasters are different and tourist destinations should be prepared for their impacts. Especially there is a need for better understanding about the disaster management amongst the potentially hazardous zones and destinations where the economy relies on the tourism industry.

On December 26, 2004 the greatest earthquake in the last 40 years occurred and drove a tsunami that hit the six provinces of Thailand, including one of the world's most popular mass tourism destinations, Phuket. Despite the fact, there seems to be a lack of research which focus on the tsunami's long-term impacts, various professionals (influential business people in both the private and public sector) opinion and follow-up studies about realizing goals which are stated out in the Phuket's disaster management related documents.

Author conducted two research questions. Firstly, what kind of impacts occurred from the Indian Ocean tsunami to Phuket tourist destination? Secondly, what is the personal view of local experts in evaluating redevelopment strategies and their sustainability? The theme of the thesis is based on the following facts, First of all the role of the disaster management is considered more important and the occurrence of natural disasters are growing. Secondly, the strategic document called Phuket Tourism Risk Management Strategy for 2007-2012 is out of date and there is no information about

updated version. Six tsunami towers failed to work during the tsunami alarm on the 11th of April 2012. Last but not least, on the 5th of May 2014 there was an earthquake in the North of Thailand which shows that Thailand is vulnerable to a multitude of natural hazards. The objective of this thesis is to provide recommendations to various Phuket professionals about decreasing negative impacts of the natural disasters and creating development strategies for the tourism destination affected by such disasters.

To attain this objective, following tasks were set:

- to analyze the theoretical approach including impacts of the natural disasters, prevention and recovery of the tourism destination after disasters;
- preparing and retrieving documents related to Phuket and the tsunami, including case studies and existing reports about victims and risk management strategy;
- to carry out qualitative research by the method of interviews to find out the opinion of various Phuket's professionals regarding the impact of the Indian Ocean tsunami and development measurements after the disaster in the Phuket tourist destination;
- giving recommendations to different professionals in Phuket about decreasing natural disaster impacts and development of the tourism destination after the disaster.

In order to carry out the research, document research was made with the method of inductive content analysis and qualitative research with the method of semi-structured interviews. The documents used in the research were the following:

- *PTRMS – Phuket Tourism Risk Management Strategy 2007-2012*;
- *SRDP – Sub-Regional Development Plan for the Tsunami Affected Andaman Region*;
- *The Assessment of Assistance Measures to Tourists. After the Tsunami 26 December 2004 in Phuket*“.

The interviews were carried out amongst 15 individuals from various sectors in Phuket during the autumn 2013. The interviews focused on the key factors such as the impact of the natural disasters, disaster management, sustainable destination, marketing and development strategies for the recovery of the disaster.

Results showed that Indian Ocean tsunami in 2004 severely affected Phuket tourism industry. After the disaster there were stated new rules to improve Phuket's tourist destination infrastructure and tourists safeness against natural disasters. However, research has clearly identified that improvements are needed for disaster management in the current situation. Different professionals awareness of disaster management could be improved by attending various topic related workshops and exchanges in international congresses. This could provide valuable information to assist tourism planning and learning by the experiences of other tourism destinations.

All professionals should maximize their potential involvement in the tourism disaster management. During the interview it was stated out that the main purposes of so many losses of life during the tsunami was due to insufficient disaster planning, management and lack of awareness. Going forward, tourism organizations could prepare brochures that contain information about different disaster that could affect Phuket and provide to these tourists who visit Phuket proper disaster management protocols.

Hotels could keep record about visitors, for example when they go for one or two day trips and come back. This could help the information flow during the disaster as there might be situation when that person actually was not in the location of disaster. Moreover, there have to be localized teams set up for contacting with media when disasters occur to avoid misleading information.

All in all it is important to consider that all disasters have different characteristics but it is only possible to deal with them by adapting specific knowledge and by improving disaster management. Tourism organizations have a very important role to help tourist destinations to recover from disasters and properly inform and provide information to tourists to ensure that disaster management protocols are in place, making it safer to spend holidays than ever before. Author states that the aim of the theseis was achived and there is a need for researches about how to improve disaster management framework.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helery Homutov,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose: „Turismi sihtkoha arendamine looduskatastroofijärgselt Phuketil näitel“, mille juhendaja on Tatjana Koor,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **22.05.2014**